

Klassiwoitus

Fr. R. Kreizweidi nim.
Eesti NSV Riiklik
Raamatukogu

PE 4738

TOOLISTEKELDER TALLINNAS

1) Eestimaa demokraatlise wabariigi pealinna tööliste-
lossi peatrepp. Üheksa astet põranda alla.

3) Töölisteajakirjanduse saatmise ruum keldris. Pinnamõet
 $3 \times 3.5 = 10.5 \text{ m}^2$, kõrgus $3.25 =$ õhku 34.12 m^3 . Ilma aknata.

4) 1 ajalehe ja 4 ajakirja toimetuse, 6 töölisteorg. ja ko-
misjonide koosoleku ruum 3. korral. Pinda 7.66×4.5
 $= 34.5 \text{ m}^2$, kõrgus $2.66 \text{ m} =$ õhku 92 m^3 . Aken $140 \times 140 \text{ cm}$.

2) Trükitöölisteüh. ruum keldris. Pinda $6 \times 2.5 = 15 \text{ m}^2$,
kõrgus $3.25 \text{ m} =$ õhku 48.75 m^3 . Aken $110 \times 81 \text{ cm}$.

5) Töörahwaajakirjanduse talituse ruum keldris.
Pinnamõet $5 \times 3 = 15 \text{ m}^2$, kõrgus $3.25 \text{ m} =$ õhku
 48.75 m^3 . Akna suurus $110 \times 81 \text{ cm}$.

Kommunist

Õhigi maade proletariaatide, õhige!
Eestimaa Kommunistiline Partei
(K. Kommunistiline Internatsionaali Osakond)
häälekandja

Kõige Eesti lemmik! Wõidu Eesti isemaise sõjakõrge wõimust!

Nr. 4 (34)

26. webruaril 1922

Nr. 4 (34)

Wõlga aastapäew.

24 webruaril tähistatakse Wõlga 100. aastapäewa. Wõlga on Eesti rahwa ajaloo üks kõige suuremaid sündmusi.

Õhige maade proletariaatide, õhige!

Noor Proletaarlane

Kõige maade proletariaatide, õhige!
Eestimaa Kommunistliku Noorsoo Osing (Kommunistliku
Eesti Internatsionaali Osakond) häälekandja Nr. 2 (13)

Nr. 2 (13)

Kõhikõhikoo kongress ja pehemale
juude niikõhikoo nõudmise noorsoo
õhige

Eestimaa Kommunistiline Partei.

Eestimaa Kommunistiline Partei
Ajakirjale nekrutitele.

Kõhikõhikoo õhige!
Eestimaa Kommunistiline Partei
Ajakirjale nekrutitele.

"Kommunisti" lehtleht nr. 27

Kõhikõhikoo õhige!
Eestimaa Kommunistiline Partei
Ajakirjale nekrutitele.

Awalik kiri

awalistele, terrortele, talurahwale
ja kogu isemaisele Eesti rahwale
õhige ja wõimustele

Eesti töörahwale.

Eestimaa Kommunistiline Partei
Ajakirjale nekrutitele.

Eestimaa Kommunistiline Partei.

Eestimaa Kommunistiline Partei
Ajakirjale nekrutitele.

Eesti töörahwale

Akõhige walge terror!

Eestimaa Kommunistiline Partei.

Eestimaa Kommunistiline Partei
Ajakirjale nekrutitele.

Tallinna töörahwale.

Eestimaa Kommunistiline Partei
Ajakirjale nekrutitele.

Wõimust heeringa Eesti.

Eestimaa Kommunistiline Partei
Ajakirjale nekrutitele.

Waba trükisõna Eestis

Töörahwajakirjandus „iseseiswas“ Eestis

Kirjutada tänapäew Eesti töörahwa-ajakirjandusest on kahekordne põhjus: esiteks, et 28. juunil (15. juunil w. kal. jär.) on 13 aastat möödas, kui Eestis esimene töörahwahulkade häälekandja sündis, ja teiseks, et nüüd peaaegu iga nädal walge terrori truu wõllakohus tagantjärele sunnitööd jagab ammusulunud töörahwalehtede wastutawatele toimetajatele. Kuni kümme aastat sunnitööd awalikus, s. o. „seaduslikus“, nõndanimetatud siseministri poolt lubatud ajalehes ilmunud kirjutuste eest! Tõeste, pimegi peab nägema ja kurtki kuulma, kui kohutaw ja hädaohtlik kodanluse diktatuurale on rakkuskäte häälekandja, kui kole kurnaja waenlane peitus isegi neis wäikestes nädalalehekestes, mis weel mõnikord ilmuda said 1924. a., mis sagedaste nuhkide poolt juba trükimasina wahelt wälja kisti ja ära korjati, ilma et neid laiali laotada oleks suudetud.

Märtriteed käib Eesti töörahwas kogu tõusiku ja hallparuni riigi „iseseiswuse“ päewad, märtri saatus on ka

ta ajakirjandusel. Kodanlus üürgas ja wingus, kui nõukogude-wõim 1918. a. algul sulus ta hääletorud kontrewolutsioonilise kihutustöö eest (mis sihtis okupatsiooni wägede Eestisse kutsumise poole); 1918. a. lõpul näitas seesama kodanlus oma austust trükibabaduse wastu, kui ta trükikojas puruks kiskus „Kommanisti“, Eestimaa Kommunistilise Partei häälekandja. 24. weebr. 1918, mil Seckendorffi kiiwrimehed Tallinna jõudsid, oli ots töörahwajakirjanduse ilmumise wabadusel; sellesama aasta lõpul näitasid Eesti „wabanenud orjad“, s. o. kiltrite, kõrtsmikkude ja kõstrite adwokaatidest, pappidest ja tohtritest pojad, et nad parunist kindrali poolt maksmapandud okupatsiooni aega oskawad jätkata; wahe oli wast see, et juhtnõõrisi Eesti töötawa rahwa okupeerimiseks ei saadud enam Berliinist, waid Londonist ja Pariisist, ja et wälja kohtute surmaotsuseid ei tõngatud mitte enam „maakeelde“ Saksa keelest, waid asja arutati Wene-(walgekaartilises) Eesti murrakus.

1920. a. alguni wältab awalik klassi-sõda, ja selle kõrwal töötawad wälja-kohtud, tapetakse nuhkidepolitsei piina-kambrites isegi ilma ühegi kohtukome-tita. Wõitlus wõimu pärast Narwa-Tartu-Petseri liinil, Saaremaa loodus-jõuline ülestõus kurnajate ja sotsi walitsuse wastu, „demokraatlise“ asutawa kogu kokkukutumine, töölisühisuste kongress ja rahutegemise nõudmine N.-Wenemaaga, maatõrahwa petmine „maareformi“ abil, siis riigikogu ja omawalitsuse walimised 1920. a. lõpul ja 1921. a. algul — kas wõis klassi-teadlik tõrahwas, eesotsas oma kom-munistlise parteiga, sel ajal waikida, kas wõis ta olla ilma oma ajakirjan-duseta? Mida katsus ära keelata kur-naja surwega, mida ei suudetud läbi wiia awalikult, seda tehti ka kõige pöörasemates, kõige raskemates oludes. „Kommunist“ ilmus, ja kui trükitöö-liste streik kodanluse ja sotside lehed sulgus, oli meie partei häälekandja ainus ajaleht „demokraatlises“ Eestis. Kodanlised ja sotslikud tinditited (n.n. ajakirjanikud) protesteeriwad nüüd Ein-bundi trüki-sundusliste määruste wastu, leides, et neil pole sõnawabadust! Haledad närud! Klassiteadlikkudelt töö-listelt ei suutnud ei Hellat ega Einbund wõtta sõnawabadust. Meie oleme ikka kõike ütelda suutnud oma ajakirjan-duses, mida tarwilikuks ja wõimalikuks pidasime ütelda. „Kommunisti“ toime-tusel on ikka olnud kõige suurem, täieste piiramata trükiwababadus. Selle kõrwal ei kõhklenud legaalsed (awa-likud) tõrahwategelased kasutamast „seaduslisi“ wõimalusi, niipalju kui see iganes kohane oli. Ka klassisõja aja-järgus ilmub lühikest aega töölisühisuste häälekandja „Töö Hääl“. Esimise lori-kogu walimiste ajal külwab wõitlustuld iga rakkuskäte-mehesse ja -naisesse. „Rõhutute Hääl“ — parem tõrahwa nädalakiri, mis Eestis ilmunud. Sündis tööjaotus: mida „seaduslikult“ sai kir-jutada, selleks ei raisatud paberit ega tahtejõudu pöranda all.

1921. a. muutub seisukord. Ei ole otsekoheseid wäljawaateid rewolutsioo-niks. Tarwis on ära tappa sotside wiimne mõju töölise hulgas nii linnas kui maal; tarwis on töölisühisused tu-

gewamaks teha ja wiimseni sotside ja kõhklejate juhtimise alt ära wõtta; tarwis on paljastada isesotside nahksus ja neil kui tõrahwa ebajuhtidel jalad alt ära lüüa; waja on tööd laiendada asunikude ja muu talurahwa hulgas. Ja klassiteadlik tõrahwas asub oma ühise wäerinna loomisele, mida meie partei kõige jõuga toetab. 1921. a. sügisel hakkab ilmuma Tallinna töölis-ühisuste kesknõukogu häälekandja — nädalakiri „Töö“, mis mõne kuuga üle maa tõrahwa poolt toetust leiab. 1922. a. weebuaris hakkab kaks korda nädalas ilmuma ka ajaleht „Tallinna Tööline“, mille toimetamiseks kommu-nistlikud töölised esialgul isesotsid Jonase ja Gustawsoni ära kasutawad. Sellest ajast peale algab „legaalse ajakirjan-duse“ ajajärk. Päts ja kamp näeb, et kommunistlist liikumist kirwega ära tappa ei saa; ta tahab seda teha — „manööwerdamisega“. Kõik nuhkide-wägi sihitakse pörandaaluste tabamisele ja kaagitamisele, kuna pöranda peal teatud wabadus tegutsemiseks antakse. Nii loodetakse, et pörandapealne „sea-duslik“ liikumine, kui puudub pöranda-alune aparaat, wiimaks paindlikeks, poolsotslikuks ja pärissotslikuks muutub, mille etteotsa wõiwad pääseda kui mitte just tööliste timukad Astid, Palwadred ja Reid, siis vähemalt nende waimu-wennad parempoolsed isesotsid. Teisel poolt loodetakse, et tugew legaalne liikumine annab ehk nuhkidele omalt poolt wõimalust pörandaalusele organi-satsioonile jälgile saada. Neid lootusi kinnitas Pätsi ja Einbundi arust Wiktor Kingissepa ja osa parteiaparaadi sisse-kukkumine, mil kanapimedad kindral-kubernerid ja nende waimlised isad, Pätsid, hõisates teatasid, et kommunist-line liikumine Eestis tapetud olla ja rahwast warsti sõjaseaduse täieliku lõpetamisega üllatada wõida, — just niisama nagu nüüdgi püütakse linna ja maa hallparunit ning mõnda wälis-maa spekulanti rahustada, et kommu-nistiline liikumine end Eestis olema-taks (?) teinud.

Niisugune ajajärk, mida mõned taht-wad Kerenski ajaga wõrrelda, kestis 1923. aasta lõpuni. Kerenskiaegset waba-dust oli Eesti tõrahwal sel paaril

aastal küll niisama palju, kui palju on uulitsamiitingul ühist protestikoosolekuga, mida sunnitööwangid oma kongis peawad. See aeg oli umbes samasugune, nagu kümme aastat warem — tsarismi kontsa all (1912. ja 1913. a.), mil Peterburis „Prawda“ ja Narwas „Kiir“ ilmus, selle wahega, et tsaari kuberneriid ja sandarmid siis illegaalseid enamlasti mitte nurga tagant maha ei lasknud, nagu 1923. a. maha lasti Jaan Kreuks, ja et siis töölisteajalehtede wastutawaid toimetajaid kõige rohkem wast aastaks kindluswangi mõisteti, mitte aga 6—8 aastaks sunnitööle, nagu „demokraatlikes“ Eedenis. Aga Eesti töörahwas oskas siiski selle ajajärgu igapidi ära kasutada, muuseas ka oma awaliku ajakirjanduse wäljaandmiseks. Awalikud ajalehed, kuigi nad igapidi määratud jõupingutust nõudsid, kuigi neil, toimetajate alalise „wahetamise“ tõttu, teatud tehnilisi puudusi oli ja nad sellepärast kõike seda materjaali kasutada ei suutnud, walgustasid siiski pea-aegu kõiki tähtsamaid küsimusi ja olid töörahwale sellewõrra selgeteks ja järjekindlateks teenäitajateks, et illegaalset (põrandaalust) „Kommunisti“ ja lendlehti meie partei ja komm. noorsoolaste poolt tarwis oli ainult üksikute küsimuste kohta.

1923. a. sügisel, kus omawalitsuste walimised näitawad, et kommunistilise töörahwa ühise wäerinna jõud Pätside ja sotside wabariigile sõna täies mõttes kaela kahekorra keerama hakkab, teeb tõusikute ja hallparunite ninameeste nõupidamise koosolek otsuse, et senist poliitikat järsult muuta tuleb. Jaanuari 20. päewal 1924 algab ülemaaline rüüstamine. Ajakirjandust on küll wähe rüüstada. Juba sügisest walimiste ajal, nagu niisugusel ajal ikka, oli Tallinnas lehe ilmumine ja laialilaotamine keelatud. Kuskil mujal linnas, peale Haapsalu, ei leitud trükikoda, kuhu töörahwa ajalehte oleks trükkida wõetud. Ainult selles linnas leidub kristlik trükikoja omanik, kes arwab, et tööliste raha mitte rohkem ei haise kui kurnajate oma, ja kes julgeb nuhkidele nina ees ukse kinni lüüa, kui need tulewad nõudma, et toimetuse käsikirjad nuhkpolitseile niisama päewapildistamiseks

antaks, nagu seda tehti Weileri ja kamba trükikojas Tallinnas.

1924. a. on töörahwaajakirjandusel hoopis iseäraline ülesanne: ta walmistab hulke sõjariistus ülestõusuks. See, mida tegi „Kommunist“ awalikult, mida tegi enne ülestõusu „Punane Sõdur ja Madrus“, see sündis teatud määral ka awalikkudes ajalehtedes, mis wahetewahel weel ilmuda said. Sõjawastasel nädalal (28. juulist kuni 3. augustini) oli ka „seaduslik“ leht otsekõhe kodu-sõja ajaleht. Kodanlusele tuli see nädal ja meeawaldus teatud määral ootamata. Alles pärast 3. augusti meeawaldust kogus ta ennast; ta tark meel ja mõistus ütles, et Eesti hallparunite ja spekulantide wabariik liig nõrk on selle ajakirjanduse „kandmiseks“. Siis suluti awalikud töörahwalehed „lõpulikult“.

Eesti töörahwa ajakirjanduse 13. aastapäewal ei ole demokraatlikes Eedenis awalikku ajakirjandust. Aga kes on see, kes ütleb, et ta pea jälle ellu ei tõuse, nagu ta igakord peale kõige werisemaid sündmusi ja kõige pöörasemat tagakiusamist uueste sündis? Liig kannatusrikas on olnud ta ajalugu, enam kui kibuwitsakrooni on kannud ta kõige lähemad tegelased, kui et Einbundi taolised kehkenpüksid weel midagi suudaksid wälja mõelda, mis oleks suuremaks takistuseks kui olid senised olud, millel ta ilmus. Kus ja kuidas ei ole näiteks tehtud ja laiali laotatud põrandaalust ajalehte! Tulewad meelega kõik need sahwrid, hurtsikud, keldrid, lakad, ahjutagused, kus „Kommunisti“ on laotud ja trükitud, kus külma käes, wildid jalas, hambaid lõgistades, kus sissewoolawa weega wõideldes, kus lämbudes kuumuse käes. Tallinna uulitsatel jooksewad nuhkidesalgad, sõjawäepatrullid walwawad ümbruses maanteel, tääkidega läbi torkides iga heina-koormat, lahti wõttes iga kotti, kobades iga linna toodawa kana tiiwa ja lehma kõhu alust; järjekorraline „Kommunisti“ nummer on tulemas. Aga ometi ilmub see takistamata wabrikutesse, kasarmutesse, uulitsatele. Missuguste raskustega ja missuguse waewaga on põrandaaluseid trükikodasid tassitud mitme aasta jooksul ühest linna otsast teise,

linnast maale ja maalt linna, ühest maakohast teise, riskeerides terwise, wabaduse ja eluga. Kas nüüd, pärast seda karastust — poristel teedel, hangedes, jää tulekul ja minekul ning ikka werekoerte kallalekippumise ähwarduse all — proletaarlasel tõeste vähem elutarkust, vähem tahtejõudu, vähem osawust, vähem julgust on, et mõni kodukaswanud nuhkidepealik arwab ära kägistada suutwat töörahwa põrandaalust ajakirjandust? Wõi kas saab mõni Einbundi ehk Sootsi taoline kolumats hakama töörahwa awaliku ajakirjanduse „lõpuliku“ sulgumisega? Ka 1921.—24. a. ilmus see ajakirjandus, ilma et need härrad lehtede toimetajaid oleksid siidikinnastega paitanud.

Kui sellest töörahwa ajakirjandusest kõnelda, siis ei saa seda teha, ilma et meele ei tuletaks talitust tööliste keldri nurgas ja toimetajate kongi „keldri kolmandal korral“, kus paremad Tallinna proletaarlased — „töörahwa neegrid“ (orjad), nagu neid keldris kutsuti — ohwerdasid igast ööpäewast kakskolmandikku; selle ajakirjanduse nimetamisel tulewad meele sajad tööliised, maalapidajad, sõdurid, kes need lehed aitasid oma kaastööga tõelikkudeks töörahwahäälkandjateks teha. Kas suudab ükski põialwabariigi minister wõi kaagikohus surwe luua, mis ära hoiaks, et see ei korduks uueste, mis olla wõis 1921—24. a.?

Mis sellest, et wõitlus töörahwa ajakirjanduse wabaduse eest ohwrid nõuab. Meie kaotasime oma ajakirjanduse parema toimetaja Wiktor Kingissepa, kao-

tasime ajakirjanduse organisatoori ja kaastöölise Jaan Kreuksi. Põrandaalused trükitöölised Lääts, Peterkop, Paula Sakh ja Emmer langesid timukate kuulide all. Kümned awaliku ajakirjanduse toimetajad ja kaastöölised istuwad „wabariigi“ piinakambrites, terve rida kirjasaatjaid, töölisi ja sõdurid, langes 1. detsembril wõi tapeti pärast ületõusu. Aga enamline proletaarlane ei pea oma isiku elu kõige kõrgemaks wäärtuseks. Kõrgem sellest on — rõhutate ja kurnatute klassi wabastamine olukorrast, kus möllab häwitus ja hukatus willetsuse, nälja, kurnamise, taudide — kõigi kapitalismi paradiisi werekaaniomaduste tagajärjel. Selleks wõitluseks ei keela ükski tõelikult enamline proletaarlane oma paremat jõudu, selleks annab ta, kui waja, oma elu.

Eestis tantsib tõusik ja hallparun walge terrori tantsu oma turbast wasika — kurnamise wabariigi — ümber. Las tantsida. Mõistku tsaarikohtunikud nüüd „õigust“ töörahwaajakirjanduse tegelaste üle tsaariseaduste järele, puhugu nüüd sotside ja kurnajate bande hääletorud hosianna iga otsuse puhul, mis oskab kaebealustele niisugust karistust määrata, mida isegi tsaarikohus ei osanud; tuleb aeg, kus tööliste, talurahwa, sõdurite ja madruste rewolutsiooniline tribunaal töörahwa õiguse täies ulatuses jalule seab ja waba, piiramata õigustega töörahwaajakirjandus igale rakkuskätemehele ja -naisele selgeks teeb, miks töörahwatribunaal mõõgahoopidega wastab nuhkmannide kohtusulaste pussitamise peale.

J. A.

„KIIREST“ „TOOLISENI“

1905. a. oli Wene tööliisklassi esimine kewadine tuulepuhang. Eesti tööliisklass oli siis lahutamata osa wõitlewast Wene proletariaadist. Rewolutsioonilised wõitlused tsaariwalitsuse wastu, mis Moskwas, Odessas ja mujal kuni sõjariistus wäljaastumiseni läksid, ei jätnud ka Eesti proletariaati puudutamata. Loodusjõuline rewolutsiooni tõus maal, mis eriti mõisate põletamises ilmus, sai alguse linna proletariaadi wõitlusest. Tööliisklass Tallinnas, Tar-

tus, Narwas lõi omale rea organisatsioonisi — ametiühisusi. Tallinna ametiühisustel oli oma häälekandja „Töö“ — esimine legaalne töölisorganisatsioonide wäljaandel ilmuw ja laialistele tööliishulkadele määratud ajakiri Eestis. „Töö“ eluiga oli lühike, niisama lühike kui 1905. a. järgnewad wabadused.

1905. aastale järgnew reaktsioon ja rewolutsioonilise liikumise werine mahasurumine ajas tööliisliikumise terwelt põranda alla ja kägistas ka tööliisaja-

kirjanduse ta algidus. Eesti tööliklass ei tunne nende aastate jooksul peale pörandaaluste lendlehekste mingisugust oma ajalehte. Siin ja seal ilmuwad marksistlikud kogutööd ei pääsenud laialiste tööliste hulkadeni, ei olnud oma sisu ega hinna poolest hulkadele kättesaadawad. Sotsiaaldemokraatlise enamlaspartei organisatsioon Eesti maal sündis alles 1904—1905. aastate woitluses. Lühikese wabaduse kestel ei jõudnud organisatsioon tugewaks woitlusekeskkohaks kujuneda, waid parteitegelastel tuli kohe ennast warjata tsaari kindral-kuberneri püssitäägi ja sunnitöö wangimajade eest. Paremad tegelased langesid woitluses wõi karistussalkade kuulide läbi; teised waewlesid türmides wõi sunnitööl. Rewolutsiooniline liikumine oli maha surutud, kuid rewolutsiooniline tööliklass elas, kaswas ja walmistas ennast uutele woitlustele. Sel ajal hoiskas kurnajate kari tööliisurnukehade otsas samuti kui praegu demokraatlikes Eestis, rõõmustades, et rewolutsioon on maha surutud, seadus ja rahu maa peal walitsemas!

Wara pühitsesid timukad oma woidupüha.

Tööstuse arenemisega suurenes ka tööliklass. Tuhanded ja miljonid töölised, olles kõige metsikumates majanduslikes ja poliitilistes tingimistes, hakkasid oma seisukorra parandamiseks teesi otsima. Meistrite ja teiste kurnajate sabarakkude omawoli tööliste üle suurendas weel üldist kurnamist; naistööliste ja alaealiste tööjõu tarwitamine läks ikka suuremaks, mis omakorda üldisele tööliklassi seisukorra halweneamisele kaasa aitas. Niisuguse seisukorra juures sai wajadus tööliste järele karjuwaks. Samal ajal hakkas „wabameelne“ kodanlus oma ajalehtedes töölistele silmi tegema. Kodanlusel oli siis tarwis natuke rewolutsioonilik olla, et sel teel tsaariwalitsuse käest suuremaid wabadusi wälja pigistada. Eesti praegune ülemtimuk Päts oli siis ka „rewolutsionäär“.

Eesti tööliisliikumine tunneb rewolutsioonilise liikumise tõusu eelpäiwil 1910—1911. a. „sotsiaal-wabameelset“ „Tallinna Teatajat“; kui lahkeste mahutati seal wiimasele leheküljele töö-

kohtadest tööliste elust sõnumid, milles sagedaste terawalt tööliste üle kordasaadetawat wägiwalda arwustati ja tööliste rasket majanduslist seisukorda kirjeldati. Wäikekodanluse tupest wälja pugewal Eesti tõusikul oli siis niisama waja tööliste toetust tsaariwalitsuse wastu „opositsiooni“ tegemiseks, kui nüüd oma pankrotti jäänud riigikese püstitoidmiseks.

Eesti tõusikud, praegune parisnik ja spekulant Reinthal esotsas, asutasid „sotsiaal-wabameelse“ lehe „Tallinna Teataja“. Eesti töölisajakirjanduse ülewaates ei saa waikides mööda minna sellest parisnikkude lehest. „Tallinna Teataja“ tahtis ilmuda „suure rewolutsionääri“ Pätsi waimus. Ta kuulutas „sõda“ tsarismile. „T. Teataja“ ümber oli koondatud „punased“ ajakirjanikud, eriti palgati lehe „tööliste elu“ nurga toimetajaks sotsiaaldemokraat August Kastra. Kui Kastra ennast mitte enamlaseks ei oleks pidanud, siis oleks see töölistest mööda läinud. Kuid Kastra arwas heaks enamlaseks edasi jääda ja enamlasena kodanlikes lehes töölistele prügi silma puistamiseks „tööliste elu“ toimetada. Kastra oli kodanlise lehe juures söödaks töölistele, et töölised ühes „tööliste elu“ all ilmuwate sõnumetega kodanlise ilmaparandamise wassimisi lugedes, unustaks klassiwoitluse ja klassiwoitluse taktika. Klassiteadlistele töölistele oli sellepärast „tööliste elu“ nurk „sotsiaal-wabameelses“ lehes wastuwõtmeta ja tähendas kodanlusega koostöötamist klassiwoitluse teelt kõrwale minemiseks.

Sel ajal arutati tööliste keskel elawalt oma lehe asutamise wajadust. Rewolutsioonilise liikumise tõus Wene maal paisus kiireste laiaulatuslikeks liikumiseks. 1912. a. esimesel poolel ilmub Peeteris juba korralikult legaalne enamlaste ajaleht. Reaktsiooni soomus oli purustatud, tõuswat rewolutsioonilist liikumist ei jõudnud ükski tamm ega sandarmiwalitsus kinni hoida. See andis ka tõuke Eesti tööliste asutamiseks. 1912. a. sai sel otstarbel mitu koosolekut ära peetud. Tallinna organisatsioon oli ajalehe wäljaandmise poolt, kuid soowis, et leht wälja antaks Tallinnas, kui suuremas tööstusekohas.

Ainukeseks takistuseks sellele oli see asjaolu, et Tallinnas oli surwe, kui kubeneri asukohas, mitukorda suurem kui näituseks Narwas, kus tsaariametnikkude tarkuse pärast pool linna Peterburi kubermangu alla kuulus. Parteiorganisatsioonid olid aga Eestis sel ajal igas linnas nõrgad ja üksigi neist ei oleks jõuline olnud töölistehehe heaks laiaulatuslist hulgalist kihutustööd lehe heaks tegema. See mõjus ka lehe asutamise peale. Töö seisis suurel osal väikse ringkonna seltsimeeste õladel ja nende ettevõtlikkusest, algatusest, organiseerimisevõimest olenes suurel määral parteiline töö.

Tallinna organisatsiooni selleaegne keskkohk oli võrdlemisi nõrk ja algatuse-waene. Töölislehte otsustati siisgi eslotsa hakata Narwas wälja andma. Tegelikseks wäljaandmise teostajaks sai sm. J. Käspert, kes sel ajal kusagil puukaupmehe juures kirjutaja oli, oma kuupalga 30—40 rubla ajalehe põhikapitaliks pani, mille abil 28. juunil 1912. a. esimine töölisteleht — „Narwa Kiir“ wõis ilmuda.

„Narwa Kiir“ sai Eesti töölisajakirjanduse teerajajaks. Majandusliselt kindlustasid „Narwa Kiirt“ ainult need kopikad, mis tellimiste, korjanduste ja wabatahtliste annetuste teel koguti. Narwa töölised awaldasid oma lehe ülewälpidamiseks ennenägemata tahtejõudu. Narwas oli sel ajal ligi kümme tuhat töolist. Palgad olid Narwas kõige wiletsamad kõigist tööstusharude töölise palkadest Eestis. Kuid töölised andsid oma lehele siisgi niipalju kui keegi jõudis. „Narwa Kiire“ tellimiste ja korjanduste organiseerimisetöö eluõpetused on weel tänapäewani eeskujuks olnud Eesti töölisajakirjanduse toetamise ja tööliste kättesaadawaks tegemise alal.

„Narwa Kiire“ toimetuse ja talituse tööliskond elas sõna tõsisel mõttes „peost suhu“. Kui raha ajalehe paberi, ladumise ja muudest talituse kuludest üle jäi, siis said toimetusehikmed ja talitusekaastöölised söögiraha; kui kassas raha puudus, siis pidi igaüks oma eelmispäewa „söögiraha“ ülejäagist elama.

Ideoloogiliselt oli „Narwa Kiir“ Eesti esimine otsekohene klassiwõitluse idee edasikandja. Muidugi ei puudunud „Narwa Kiirel“ ka wigu, kuid kes töölisliikumise peale waatab ta arenemise seisukohalt — marksistliselt, ja isiklisest mahategemisest wõi wigade otsimisest oskab kaugemale näha töölisliikumise ajaloosse, siis näeb see, et igalpool, iga liikumine esimestel silmapilkudel paljugi soowida jääb. Ja ainult põikpead wõiwad ütelda, et see oleks pidanud teisiti olema. Tähtis ei ole mitte see, mis oli töölislehe esimine wõi teine number, waid see, mis suguses sihis ta arenes ja kuidas ta tõiseks tööliste klassiwõitluse hääleandjaks muutus.

Narwas, Tallinnas, Pärnus sai pisike nädalaleht „Narwa Kiir“ tööliste kollektiivseks organisatoriks. „Narwa Kiire“ wabrikussewiimise eest wisati tööline uulitsale, kuna „Tallinna Teatajat“ soowitati lugeda, kus peale „töölise elu“ ka „mõistlikku“ lugemist pakuti. „Narwa Kiirele“ wastutöötamine kodanluse ja Kastrat „töölise elu“ poolt sundis Tallinna töölisi wastulöögi andmisele. Tallinna töölised mõistsid kahepaiksuse hukka. Kastrat leiwakanika pärast kodanlise ajalehe juures töötamine leidis kõige waljemat arwustust töölise keskel.

Algusest peale ei tunnistanud esimine Eesti tööliste ajaleht koostöötamist kodanlusega, mis töölisklassi iseseiswuse häwitamisele ja klassiteadwuse wassimisele wiib. See leppimata wiha-waen oma klassiwaenlase wastu asub Eesti tööliswäel praegu sügawal hinge põhjas. Kesgi sots ei ole jõudnud seda wälja ajada; üksigi surwe ega wägiwald pole suutnud murda Eesti töölisklassi klassilist iseteadwust ja enamlist wõitluswiisi. Eesti töölisajakirjandus on kolmeteistkümne aasta wältel järjekindlalt seda wastupidawust ja iseteadwust töölistes kaswatanud.

„Narwa Kiirel“ tuli mitu korda nime wahetada. Tsaariwalitsuse ajal — weel enam demokraatlise walitsuse päiwil — oli töölislehe nime wahetamine sama tarwilik kui sepal kinnaste wahetamine. Kuid see ei takistanud tööd, waid tegi ta weel huwitawamaks. Maal, kus töölis-

klassil peale haigekassade mingit awalikku organisatsiooni ei olnud, aitas tööliste hulka si rewolutsioonilise wõitluse lipu alla koondada. Lihtne ajalehe laialikandmine, tellimiste wastuwõtmine, korjanduste korraldamine — see kõik äratas hulkades isetegewust, tõstis aktiivsust, tõi esile uusi wõitlejaid, kes reast löödute asemele astusid, wõi tuimasi, ükskõikseid tegelasi wahetasid.

Ilmasõja algul suluti töölisteleheded jäädawalt. Kuid tööliste seas ei wai-kinud töö. Tsarismus oli läbi mädanenud. Rewolutsiooni lained tõusid ikka kõrgemale. Elawaks muutub Tallinna organisatsiooni töö sõjapäiwil. Tööliste külwatud seeme kandis wilja.

1917. aasta. Weebuarirewolutsiooni puhkemisel oli Tallinnas enamlastest waewalt paar-kolm seltsimeest järele jäänud. Suur osa oli Siberis. „Narwa Kiir“ asub nüüd Tallinna, kuid mitte „Narwa Kiirena“ waid lihtsalt kui „Kiir“. „Kiir“ jätkab oma tööd.

„Kiir“ on weebuarirewolutsioonis wõimule tõusnud kodanluse wihasem wastane. Sellesama „sotsiaal-wabameelse“ kodanluse weriwaenlane, kes aasta 5—6 eest „Narwa Kiire“ wastu „tööliste elu“ nurgaga wõitles. Wõitnud oli wihatud „Narwa Kiir“, kes ütles, et „sotsiaal-wabameelsus“ ajab lampanahasse peidetud hundi juttu.

„Kiirele“ heidetakse Tallinnas endiselt ette sallimatust, kitsarinnalsust, Saksa imperialismuse teenistuses olemist jne. „Kiir“ näitab üles „sallimatust“ — sest ta wõitleb igakarwaliste kurnajate kamba wastu. „Kiir“ on „kitsarinnaline“ leht — sest ta peab kõrgemaks töörahwa huwisid kui kodanluse lobasuude kiidetud „rahwa huwi“. „Kiir“ ou „Saksa imperialismuse teenistuses“ — sest ta wõitleb imperialistilise sõja wastu ja ei karju mitte „sõda

wõidurikka lõpuni“. „Kiiremehed“ on üle maa tuntud, sest nad nõuawad maa töörahwa kätte andmist, tööliste kontrolli maksmapanemist wabrikutes ja kihutawad töörahvast wõimuwõtmisele.

Kerenski walitsuse komissar Eestimaal ja pärastine „waba Eesti“ „riigimees“ Iwan Iwanowitsh Poska sulub juulikuu 5-dal „Kiire“ jäädawalt — kui „ässitajate“ lehe. Walgekaardi jõngermannid, tulewased Pagari uul. kondimurdjad rüüstawad „Kiire“ toimetuse ja talituse ruumid ja kodanlised lehed pasundawad sellest kui „terwe rahwa“ mee-leawaldusest „Saksa agentide“ wastu. See oli kodanluse pankrott, jutud wabadusest olid hundijutud, sest oma wõimu tühja koti püstihoitmiseks oli waja wägiwaldada tööliste wastu tarwitada.

Eesti töölistes ei jäänud ilma hääle kandjata. Järgmisel päewal ilmub uus töölisajaleht — „Tööline“.

„Tööline“ on juba takistamata wõidule sammuma töörahwa häälekandja.

Läheneb Oktoober. „Tööline“ kuulutab töörahwa wõimu peatset maksmapanemist. „Tööline“ hoiab kõrgel tööliklassi diktatuura lippu ja nõuab klassiwaenlaste halastamata häwitamist.

Läheb mööda Oktoober. „Tööline“ on uue ühiskondlise korra ülesehitamise teenäitaja. Saksa imperialismuse okupatsioon paneb „Töölise“ waikima, kuid Eesti töölisajakirjandust ei häwita enam ükski wõim. Töölisajakirjandus wõitleb oma wabaduse eest ka siis, kui kodanlus kümnetuhande sandarmiga teda kägistab: ta elab tuhandete tööliste hinges ja ükski wõim ei suuda teda tagasi hoida, et esimisel wõimalusel oma nähtawale tulemisega kurnajaid surmahirmu ajada.

Kurnajate wõim wäriseb töölisajakirjanduse ees.

O. R.

Seltsilisi, kel on Eestimaal langenute ehk wangiswaewlejate päewapilta ehk kes nende eluloolisi teateid wõiwad anda, palutakse neid „KLASSI WÕITLUSE“ toimetusesse saata. Teateid wõib ka suusõnal anda. Pildid oitakse alles ja antakse omanikule tagasi.

TEERAJAJATE PÄIWILT

Eesti töörahwaajakirjanduse ajalugu on pikem kui — 13 aastat. Kui meie praegu aga räägime sellest aastatearwust, siis sellepärast, et temasse mahub ajajärk, mis tihedaste seotud ka tänase päewa wõitlustega, kuna eelmine ajajärk juba enam-wähem ajaloo päranduseks on saanud.

Kui Eesti töörahwaajakirjandust sellest waremast ajajärgust waatleme, siis näeme, et see ajakirjandus wäliselt suuremalt jaolt üldrahwalist kandis, kuigi ta sisuliselt klassi wõitluse seisukohal seisis. 1903—1907 polnud meil weel mitte wäljaarenenud sarnane, ka wormi poolest järjekindel töörahwa-ajaleht, kui seda olid töörahwaajalehed wiimase 13 aasta wältel. 1903—1905. a. „Uudised“, 1906. a. „Hommik“ ehk 1907. a. „Kiir“ ei olnud weel mitte seda, mis 1912—14. a. „Kiir“, 1917. a. Tallinna „Kiir“ ja „Tööline“ ja nende järeltuljad Eesti „iseseiswuse“ ajast.

„Rahwa Lõbulehest“ ja „Uudistest“ rääkides ei saa allakripsutamata jätta seda asjaolu, et nende (peaasjalikult „Uudiste“) ümber sel ajal alles eranemata, kirju sotsiaaldemokraatline ja muu kirju pere kogunes, kes tänapäewal pea terwelt teisel pool barrikaadisi seisab. See oli rewolutsioonilises liikumises koidueelne ämariku aeg, mille walgel kõik kassid ühtmoodi hallid olid. Ajaleht ise, nii hea wõi paha kui ta ka oli, oli kirjanikkude grupe waimline ja osalt selle grupega solidariseerinud rahameeste eraomandus.

Pisut teistsugusem oli juba 1906. a. Tartu „Hommi kuga“. Ka siin panid lehele majanduslise aluse rahamehed — „sotsiaal - kapitalistid“, missugune asjaolu lehe ka hauda wiis, sest need-samad rahamehed löid lehe wäljaandmise peale käega, kui neil „hirmus defitsiit“ — terwelt 300 rubla — tasuda tuli. Lehe waimline külg oli siin aga juba tugewamates kätes, parteiline kontroll kõwem ja leht sisuliselt pea sama, mis hilisemadgi tööliste lehed.

Ka 1907. aastal Peterburis ilmuwa „Kiirega“ oli umbes samane lugu.

Tallinna ametiühisuste häälekandja „Töö“ seisis aga juba igakülgselt, nii

majandusliselt kui ka waimliselt kindlaste organiseeritud töörahwa kontrolli all. Kuigi ta mitte ajalehe, waid ajakirja laadi kandis, leiame temas siiski juba kindlaste selle töörahwaajalehe alg-tüübi, mida enestest kujutasiwad päras-tised töörahwaajalehed. „Töö“ hääbus juba ainult puhtpoliitilise wälise surwe all.

„Töö“ kinnipanemisega lõppes Eesti töörahwaajakirjanduses see järk, mis 1904—05. a. liikumisest alguse sai.*

Reaktsioon ei kestnud siiski kaua. 1911—12. a. wärskemad tuuled ei jät-nud oma mõju ka Eesti töölisteliiku-mises awaldamata. Kuigi selleks ajaks sotsiaaldemokraatline parteiorganisat-sioon Eestis rüüstamistest tugewaste oli nõrgendatud ja parteilised rakukesed tegelikult ainult paaris punktis olemas olid, sedagi suurelt osalt nimeliselt, kuigi endised töörahwategelased, kes rüüstamistest alles jäänud, suurelt osalt nooremaid tegelasi petsid ja wäike-kodanlisele elumõnususute otsimistele kaldusid, kogunesid ärksamad, klassi-teaduslikumad tööliseloomusunniliselt, käsikaudu kobades, olemasolewate töö-rahwaorganisatsioonide ümber. Tallinnas oli selleks S.-D. T.-P. rakukene, Tartus puhtmajanduslist laadi tööliste ameti-ühisused, Narwas tööliste hariduseselts ja paar-kolm pisitillukest ametiühisust. Tallinna smd püüdsiwad kirjanduslist tegewust edendada, andes wälja mõnda hädasttarwilist raamatukest, arutasiwad küsimust, kuidas töörahwaajalehte käima panna. Narwa smd teewad wilumuste puudusel surnult - sündinud katse — wälja anda töörahwa-ajalehte; kuid tuli wälja, et neid tüssata püüti. Mõned

* Meie ei puuduta siin teisi sel ajajärgul Eesti piiridel ilmunud sisuliselt ja osalt wormiliselgi töörahwa-ajakirjanduslisi ega ka muid sellele tüübile lähenewaid wäljaandeid, näitu-seks põrandaalust parteilist kirjandust. Nii-sama peame jätma puudutamata ka selle osa Eesti töörahwa-ajakirjandusest, mis ilmus ja ilmub wäljaspool Eesti rahwuslisi piirisi, nagu terve Wenes ilmuwa töörahwa - kirjanduse, 1905. a. „Edasist“ algades ja meie praeguse wanema Eesti töörahwalehe „Uue Ilmaga“ lõ-petades, mis 20. juunil s. a. oma 16-aastase kestwuse juubeli pühitses. Kõike seda üle waadata wiiks meid liig lalalisele alale.

Tuksi talu Irus, Nehatu wallas, 10 km Tallinnast, kus 3 kommunisti õhta k. 10 kuni hom. k. 7-ni 30—40 politseinikuga wõitlesid. Wõmmidel oli W.-Eesti lehtede teate järele 7 seltsi sõjariistu: wint-ja automaatsüssid, kuulipildujad, käsigranadid jne, kommunistidel ainult rewolwrid...

Talutuba pärast wõitlust. Põrandal riiete all Sommerlingi ja haigena sängis surma saanud peremehe Tuksi surnukeha. (Reheall surmatud Kruglikow, keda Anweldiks peeti, ja teises tuas arwataw Alliksoo.)

1. DETSEMBRI OHWRID WALGES-EESTIS

Jakob Wakker

Rudolf Proomann

Oto Tüürmann

Aleksei Jakowlew

endised punased ja isegi s.-d. püüdsid neid sotsiaalwabameelse ajalehe ümber koondada. Õnneks ei jatkunud „Narwa Uudiste“ kirjanikkudel ega lugejatel rohkem kui 20 numbri peale püssirohtu, ja töörahwaliikumine oli ühe nurjaläinud katse võrt rikkamaks saanud. Arutades saadud õpetundi leitigi

1. DETSEMBRI OHWRID WALGES-EESTIS

(Pildid 12. leheküljel)

Jakowlew Aleksei sünd. a. 1924. Tallinna tööline 1914. aastast. Wiimasel ajal wäikepoodnik. Wõttis osa 1. dets. sõjariistus ülestõusust politseiratsareserwi juures, haawatud seitsmest kohast, wangistati Tallinnas kodu (Wase u. nr 9, krt 9) 3. dets., kaitsepolitseis käidi temaga metsikult ümber, lasti ta haawu mädaneda, kuni neisse ussid siginesid; tapeti kaitsepolitsei poolt 8. dets. k. 11 ajal.

Prooman Ruudolf. Sünd. 9. 11. 1901. a. Tallinnas lihttöölise pojana. Wanemate kehwise pärast hakkas noorena karjaseks, teenis pärast talusulasena. Ausa proletaarlasena oli ta alalises wihawaenus peremeestega. Sm W. Kingissepa tapmise ajal 1922. a. mõisteti ta isa 8 aastaks sunnitööle, kui s. Kingissepa ja EKP põrandaaluse trükikoja warjaja. Ruudolf jäi siis ainukeks ema, õdede ja wendade toitjaks. Kogu aeg töötas töolisteklassi huwide eest. Peale 1924. a. 1. dets. wõeti ta Eesti timukate poolt kinni; teda süüdistati 1. dets. wastuhakkamises Toompeal. Nuhkide poolt kokkuseatud nimekirja oli ka tema sattunud. Tapeti Eesti demokraatia poolt 30. detsembril 1924. a.

Tüürmann Oto wõttis osa 1. dets. ülestõusust. Kinniwõtmisel piinati hirmsalt; taheti äraandmisele sundida, aga sm poos enese wangimajas üles ja oma kaaswõitlejaid üles ei annud.

Wakker Jakob. Tapeti „demokraatlise“ wabariigi wäljakohtu otsusel 18. dets. 1924. a. Sm Wakker sündis 1880 a. Rägawere wallas Wirumaa sauniku pojana. 1905. a. wõttis ta Aseri wabriku töölisena osa rewolutsioonilistest liikumistest ja pääsis ainult juhuselt surmanuhtlusest; „mälestuseks“ sellest ajast olid tal soldatite püssiparade hoopidest saadud haawad peas. Pärast 1905. a. astus sm Wakker raudteele tööliseks, kus ta ligi 20 aastat teenis (wanema roopaseadjana ja signalistina). 1920. a. oli ta raudteelaste liidu jaama- ja liiniteenijate Tallinna osakonna esimees ja tulise streigi organiseerija nimetatud aasta sügisel; wiimse „kuriteo“ eest saadeti ta 61 raudteelase hulgas üle piiri Nõuk.-Wenese. Mõne kuu pärast Eesti tagasi tulles jätkab seltsimees töolisteklassi organiseerimist kuni 1. dets. 1924. Pärast 1. dets. wangistati ja surmati sm Wakker selle süüdistusega, et ta olla Balti jaama aidanud „üle wõtta“ ja minister Karki maha lasknud.

üles see rohi, mis töörahwaajalehe wäljaandjaid tulewikus sarnaste wäärnähtuste wastu wõiks kindlustada: töörahwaajaleht peab olema sotsiaaldemokraatline. Soetati sidemed tallinnlastega, kes sama küsimuse kallal töötasid, katkestati läbirääkimised Narwa s.-r.-idega, ja — tõeline töörahwaajaleht wõis ilmuma hakata: 28. (15.) juunil 1912 ilmus „Narwa Kiire“ 1. nummer.

Mõnelt poolt on püütud tõendada, nagu oleks „Kiir“ 1912. ja osalt 1913. a. vähemline töörahwaajaleht olnud. Kõige piinlikumalt läbikaaludes kõik asjaolud, mis sarnasele ärwamisele põhjendust oleksid wõinud anda, leiame mõned sarnased, mis aga selles küsimuses kuidagi mõjuandwad ei saa olla: 1) „Kiire“ kaastöölise nimekirjas, mis 1912. a. oktoobrist peale awaldati, leiame rea 1905. a. tegelaste nimesid, kes tuntud kui vähemlased, kellest aga suurem osa ridagi „Kiirele“ kaastööd ei saanud, kuna teine osa kaastööd tegi sarnastes küsimustes, mis kuidagi vähemlise-likwidatorlise seisukoha wäljendusteks ei wõinud olla; 2) „Kiires“ ilmus 1912. a. lõpul paaril korral, wahetusearwel, vähemlaste häälekandja „Луч'и“ kuulutus.

Tõsi on ju, et „Kiir“ oma esimise eluaasta poolel laitmata enamlisest seisukohast wääratas. Miks peaksime oma nõrkusi warjama. Kuid missugusest selleaegsest ehk isegi palju hilisemast töölitelehest ei leia meie samasugust „järjekindluse“ puudust. „Kiir“ tegi sel ajal üleüldse palju vähem tegemist teorialise enamlise õpetusega kui igapäewaste, koduste, kuid sellepärast mitte vähem tähtsate töolisteliikumisesse puutuwate küsimustega. Töölise eneste kirjeldused igapäewasest harilisest wägwallast wabrikus, treipingi, adra ja äkke taga, see oli „Kiire“ selgroog, tema esimestest numbritest kuni wiimse hingetõmbuseni lahtipuhkenud ilmasõja tormi keerus.

Kui rääkida toimetusest kui kindlast korraldusest, siis sarnast „Kiirel“, mõtetes hariliku mõõdupuuga, ei olnud. Oli Tallinnas asuw parteiline keskkoh, kelle toekamad liikmed omale kohuseks olid teinud lehe sihi äramääramise ja juhtkirjalise kaastöö. Kuna leht aga

Narwas ilmus, saiwad nad seda teha ainult kauge maa pealt, posti kaudu. Lehe muu osa täitmist juhatas tehniline toimetaja, ühtlasi korrektor ja kirjandusliselt ainukene kirjaoskaja inimene lehe lähemas ümbruskonnas. Nii-sugune seisukord kestis nõndakaua, kui lehe tihemalt ilmumine enam-wähem alalist toimetuse koosseisu nõudis.

Ja lehe majandusline seisukord? See oli sarnane, mida wist ajakirjanduse ajaloos waewalt leida on olnud. Üksigi ajaleht, peale töörahwaajalehe, ei oleks wõinud ei korralikult ega üleüldse ilmuda sarnastes tingimistes. Kaastöö-lised ei saanud kopikatgi tasu, palka ei saanud ka talituse töölised ega korraldaja; tehniline toimetaja sai 4½ rubla nädalas, talituse korraldus ja toimetaja ühes eluasemetega mahutati ära 3-rubla-lisesse pööningukambrisse. Polnud osa-ühisust, polnud ka üleüldse mingit muud majanduslist alust. Midagi kindlamat ei wõinud anda ka Tallinna parteiline keskkocht. 1. numbri ilmumise ajaks tegi paar sm. lehele laenu, mille kogusumma alla 50 rbl oli; muudest sissetulekutest wõiks nimetada kuulutuste-rahha ja töolistelt saadawat üksikute nrite hinda. Wiimane sissetulek oli kõige suurem, kuna Narwa töölised oma peale wõtsid umbes 1000 eks. laialilaotamise wabrikutes.

Sarnases aluses hakkasgi ilmuma ja püsis kaks aastat kõigi nukkide, sandarmite, politseinikkude, prokurõride, kohtuuriijate ja kohtute kiuste Eesti töörahwaajaleht.

Juba esimise pooleaastase töö tagajärjel heitis „Kiir“ enesest ja Eesti töolisteliikumisest wälja need haganad ja selle kõntsa, mis igal ajal ja igal maal püiab ennast maksma panna töolisteliikumises ja mida meie tunneme kui kodanluse katseid töolisteliikumist oma mõju alla suruda.

Eesti töolistelehe läbiraiumine kahe aasta jooksul kõigist raskustest oli wõimalik ainult selle toetuse tõttu, mida Eesti töörahwas andis temale ühemeelselt. Sellest toetusest wõiks täis kirjutada raamatuid. Juba esimise pooleaasta töö tagajärjed olid nii üllatawalt wiljarikkad, et uue, 1913. a. tellimisi enneootamata suurel arwul kokku tuli. Terwe

Eesti töörahwas, organiseeritud ja organiseermata, linnas ja alewis, wabrikus ja saunaütis, kodu- ehk laialisel Wene-maal, iseäranis aga Eesti poliitilised pagulased wäljamaadel, toetasid „Kiirt“ igapidi. Kui tihti ei päästnud „Kiirt“ rasketel päewadel, kus, näituseks, trükikoda arwete tasumata jätmisel töö seisma jättis, mõne Ameerika kaewanduse töolistest sajadollariline korjandus ehk Peterburi wõi Tallinna tööliste kogu-tellimine.

Ja missugune suurepäraline töolistekirjasaatjate, kirjanikkude, luuletajate kogu oli „Kiirel“. Nagu maa alt tõusid enne tundmata jõud, mis kogunesid „Kiire“ kui enamlastepartei häälekandja lipu alla.

Kõike seda rewolutsioonituld, mida „Kiirele“ kokku kandis tema mitmetuhandeline toetajate, lugejate, kirja-saatjate kogu, koondas eneses ja andis tagasi terwele töörahwakogule töörahwa-ajaleht. Oli see mis liikumine tahes, kas majandusline streik Tallinnas, Narwas, Tartus, Pärnus, poliitilised streigid ja wäljaastumised Tallinnas ehk mujal, ikka ja alati oli töörahwaajaleht teed näitamas, julgustamas, juhtimas.

1912—14. a. töörahwaajaleht oli see keskkocht, mille ümber wälja kujunes ja uueste loodi Eesti töörahwa rewolutsiooniline, poliitiline organisatsioon, W. s.-d. töolistest (enamlastest) partei Eesti linnade ja maakonna kogude näol.

Tuli ilmasõda. Töörahwaajaleht pidi hääbuma.

Aga tema ümber kogunenud töolistehulk kindlustas oma teisi organisatsioonisi, kõigepealt aga enamlist töolisteparteid. Oli see wabrikus, wäärinnal ehk mujal, igalpool tegid „kiire-mehed“ edasi seda tööd, mis „Kiirel“ pooleli oli jäänud. Ja kui 1917. aasta weebruaris tsariwõim purunes, olid „kiiremehed“ need, kes igalpool, kus olemas Eesti töörahwas, esimestena asusid, sedakorda juba legaalselt, enamlist töörahwaparteid looma.

18. märtsil 1917. a. uueste paistma hakanud „Kiires“ leidsid Eesti töörahwahulgad jällegi teenäitaja, ergutaja, juhataja, kes kõrgel kandis punast enamlist rewolutsioonilippu, wõitlusele ja wõidule

wiies töörahwahulkasi kodanluse ja sotsiaalsuudaste wastu.

Tööräha wõim rauges Saksa okupatsioonil raudrüütliite löökide all. Hääbus uueste töörähaajaleht. Ainult korra kuus wõis edasi ilmuda pöranda all „Kommunist“. Ja kui 1918. a. no-wembris tuli Saksa rewolutsioon, tuli pöranda peale ka „Kommunist“. Aga Eesti sotsjuudastel ja kodanlastel läks wälisriikide soomuslaewade, tankide ja automaatpüsside abil korda weel kord wereojadesse matta Eesti tööräha wabadusepüüdeid ja pöranda alla ajada „Kommunisti“. Terwe kodusõja wältel walgustas „Kommunist“ tööräha rasket ja okkalist rada.

„Kommunisti“ wähemad wennad, „Tööräha Hääle“, „Rõhutute Hääle“ ja teiste näol, teewad alalisi luurekäikusi pöranda alt pöranda peale, püsiwad seal mõne aja, seni kui kodanline ja sotsjuudaline wägiwald nende elukäigu lõpetab.

Palju ägedaid wõitlusi löi läbi, palju suuri wõitusi sai selleaegne tööräha-ajakirjandus. Eesti töörähas kaotas sel puhul ainult selle tõttu, et rahwuswaheline imperialismus kodanlise Eesti oma kaitse alla wõttis.

Eesti tööräha hulkade nõudel oli kodanlus sunnitud 1922. a. jaanuarist legaalselt töörähaajalehte „Tallinna Töölisi“ ilmuda lubama — kui tööräha ühise wäerinna häälkandjat. „T. T.“ ja

tema järeltulijate töö tööräha ühise wäerinna suurendamises ja kindlustamises on wäljajuurimata wilja kannud.

Kaks ja pool aastat, wähemate ja pikemate waheaegadega, kestis sedakorda legaalse töörähaajalehe elukäik. Kümneid korde pandi teda kinni, ärarüüstades toimetusi ja talitusi, mitukümmend töölisi-toimetajaid topiti trelidele taha, ikka ja ikka jälle toimetati rüüstamisi tööräha parlamentliste esitajate ja ajalehe lähemate kaastöölise hulgas, keda kümnete ja sadade kaupawangistati, tapeti, sunnitööle saadeti. Kuid ikka ja ikka jälle uueste ilmus töörähaajaleht, ikka ja ikka jälle kandisid kokku töökäed markasi, millega töörähaajalehe majanduslist alust kindlustati kuni — uue rüüstamiseni.

1. dets. wõitluses hääbus uueste ajutiselt legaalne töörähaajaleht. Hääbus peale selle, kui tema kaastegewusel Eestis waewalt weel tööräha liiget leidis, kes oleks kahewahel olnud meie päewade suure küsimuse otsustamisel: kas peab töörähas kodanliselt wõimu wõtma wõi mitte?

Kellelgi, ei töörähwast, ei kodanlusest, ei wõi kahtlust olla selle suure, alganud wõitluse lõpu kohta. Ja kahtlemata täidab ka tööräha ajakirjandus jälle oma ülesannet, kuni ta ühes tööräha wõiduga uueste omale waba eluwõimaluse loob.

J. K.

Hiina sündmused ja nende wastukaja kodanlistes riikides

Hiina sündmused waldawad praegu kogu ilma tähepanekut. Lühikese aja jooksul on Shanghai linna töölise majandusline streik paisunud ähwardawaks wõitluseks imperialistlike rööwikute wastu.

Hiina töölised ägawad imperialistlike riikide kapitalistide metsiku kurnamise all. Shanghai töölised esinesid nõudmistega, missugustega esineti Euroopas juba 50 aastat tagasi. Nad nõudsid ihunuhtluse kaotamist, lastele 8- ja täiskaswanutele 10-tunnilist tööpäewa ja ühte puhkepäewa nädalas. Kui hirm-

sad Hiina töölise töötingimised on, wõib igaüks neist nõudmistest järeldada. Aga ka neid imestusewäärt wäikseid nõudmisi ei täidetud, waid nõudjatele anti tina.

See oli näitlik õpetund, et majandus ja poliitika on lahutamata üksteisega seotud. Hiina tööline nägi ja tundis oma naha peal, et majanduslisi kergendusi muidu kätte ei saa, kui peab selle poliitilise korra häwitama, mis metsikut kurnamist wõimaldab.

Mõrtsukalik ümberkäimine streikijatega kutsus elule protestilaine. Töölise

protestiga ühinesid üliõpilased. Ka neile anti tina. Imperialistlikud röövikud ei pörganud tagasi alaealiste lastegi weristamisest uulitsal. Mida rohkem nad aga weristasid, seda suurema ja laiemal ulatuse wõttis protestilaine. Tööliste ja üliõpilastega ühines kogu haritud seltskond, ühinesid kaupmehed, isegi Hiina politsei ja osa kindralisi. Majandusline streik muutus rahwusliseks wabastusewõitluseks, laienes Shanghaist pealinna Pekingi ja teistesse sadama- ja tööstuslinnadesse. Hüüdsõnaks sai: „Käed Hiinamäe küljest! Hiinamäe hiinlastele!“ ja nõudmiseks: imperialistid wiigu oma sõjawäed wälja ja wabandagu end Hiina rahwa ees.

Praegu on hiinlastel oma rewolutsiooniline sõjawägi olemas (Homingdangi armee), kes enamliste ohwitseride juhatusel Kantoni linna tagurliste kindralite wõimu alt oma alla wõttis. Ka I ja II rahwusarmee kindralid saatsid sõjawägede juhatajatele üleskutse omawahelisi wõitlusi lõpetada ja ühineda ühiseks wäerinnaks imperialistide, peajasjalikult Inglismaa vastu.

Kominterni täidesaate-komitee ja Hiina ametiühisuste liit saatsid kogu ilma proletariaadile üleskutse hiinlasi nende wõitluses imperialistide vastu toetama. Need üleskutsed on mõju awaldanud. Kogu ilma proletariaat jälgib põnewusega Hiina wabaduswõitluse arenemist. Korraldatakse miitinguid imperialistide wägiwalla paljastamiseks, korjandusi streikijate toetuseks, ja saadetakse palawaid terwitusi wõitlejatele. Ka imperialistlike riikide töölisteklass on oma walitsuste vastu Hiina rahwa kaitseks wälja astunud. Jaapani ja Inglismaa töölised korraldavad protestimiitinguid ja nõuawad sõjawägede äratoomist. Inglise ametiühisuste pahema tiwa juht Pursel tähendas tabawalt, et Hiina sündmused on suurepäraline juhus töölisliikumise üleilmiliseks ühtlustamiseks.

Kogu kodanline ilm on hirmul selle liikumise ees. Selles liikumises peegeldawad peale ühise hirmu ka kodanlike riikide wastastikused õerumised.

Imperialistlikud rööwriigid ise, kelle vastu Hiina wabadusliikumine otsekohe sihitud, püüawad sellega oma jälki

kurnamise poliitikat warjata ja oma weretööd õigustada, et liikumise Moskwa kuritahtlase ässituse wiljaks tembeldatawad. Ajakirjandus teeb selleks kõik, mis wõimalik, et laialiste hulkade meeli segada. Jääb weel, nagu sm. Karahan tähendas, oodata waledokumenta — „Sinowjewi-kirju“ — mida, wõib olla, kusagil juba wabritsetaksegi. Tähendas ju üks Inglise tagurlaste juhtidest alamkojas, et liikumise olewat sm. Sinowjew wälja kutsunud.

Aga walewassingute ja wastuhakunud hiinlaste weristamisega lõpebgi rööwikute üksmeel. Loodetakse mässu lõpetada ja iga rööwik on sellega ametis, kuidas seda sündmust oma sihiks kasutada.

Inglismaa, kes Hiina sündmustes kõige mustemana esineb, püiab Jaapanis Wenemaa vastu waenu õhutada. Hiina mäss, mille all Jaapan kannatab, olla Wene õhutuse tõttu tekkinud, seega Jaapani ja Wene wahelise lepingu rikumine. Inglismaa loodab seega Jaapanit ühisesse wäerinda Nõukogude-Wenemaa vastu tõmmata ja oma terawat wahekorda Jaapaniga pehmenada.

Jaapan, lootes oma mõju Inglismaa kulul Hiinas suurendada, püiab näidata, et liikumine ainult Inglismaa vastu on sihitud.

Kõige kawalimat poliitikat ajab Ameerika. Ta püiab Hiina sündmustes süüta tallena esineda, kel ainult head soowid Hiina rahwa vastu põues põksuwat ja kes ainult selleks sõjawäed sinna saatnud, et üleüldises segaduses oma kodanikka kaitsa. Ka tema püiab Jaapani Wenemaa vastu ässitada, kuid ei tee seda nii labasel kujul kui Inglismaa, sündmusi täielikult Wenemaa ässituse wiljaks tembeldades; ta annab mõista, et Wenemaa toetawat rahwusliikumise pooloheidjat kindrali Sõng-Jui-Sangi, kes Jaapani käsiku ja mõjukandja kindral Tshang-Tso-Lingi wastane.

Sm. A. Tüwel iseloomustab „Leningradskaja Prawda's“ imperialistide seisukorda järgmiselt:

„Inglismaa weeretab süü Jaapani, Jaapan Inglismaa peale ja üheskoos tegutsedes kaewawad nad üksteisele auku. Ameerika aga ootab ettewaatlilikult,

püüdes kõiki üksteisega riidu ajada ja ise riiust kasuga välja tulla.“

Iseäralik on Saksamaa seisukoht Hiina sündmuste puhul. Saksa kodanluse hing on lõhestatud, temas waheldab kahjurõem ja mure. Ta tunneb Hiina liikumisele kaasa, mitte sellepärast, et tal Hiina rahwa wabadus südames kipitaks, waid sellepärast, et see liikumine neetud liitriikide wastu on sihitud, Entente wastu, kes Saksamaad põrmusse rõhub. Saksa ajakirjandus hüiab rõemuga, et ilmasõda pole veel liitriikide wõiduga lõppenud, Versailles rõwlepinglaste wõim wõib veel rewolutsiooniliste liikumiste läbi murtud saada, niisama nagu seda wõimu kord Wenemaa enamline rewolutsioon nõrgendas. Waimustusesse sattudes kirjutawad Saksa professorid artiklid päris „kommunistlikes“ waimus, aga nad kohkuwad pärast isegi oma wallatuse üle ja ajalehetoimetused püüawad pärast imperialistlike ajakirjanikkude järele enamlaste ässitusest iriseda, et mõllemata kahjurõemus awaldatud tundmusi pehmendada. Mis sunnib neid seda tegema? Hirm Inglismaa, Prantsusmaa ja Ameerika ees? Ka see. On aga veel teine mõjuwam põhjus, ja see on kartus, et Hiina wabastuseliikumine wõimsaks tõukeks wõib saada kogu kodanlise korra kukutamisele. See tume aimdus ei lase Saksa kodanlust oma waenlaste hädaohu üle täit rõemu maitsta.

Äärmiselt huwitaw ja iseloomustaw on ka imperialistlike suurrõwikute õuekoerte, nõndanim. „rahvusliste riikide“ seisukoht. Nad laulawad muidugi nii kuidas imperialistline onku ees pilli tõmbab, aga nende kirjutused on siiski huwitawad, sest Hiina sündmuste peeglis tuleb nende wale, nende petlik nagu rahvuslise wõõba alt nähtawale ja äratub põlastust. Wõtame nähtuseks rahwushiiglaste Eesti kodanluse. Poole sõnagagi ei awalda ta kaastundmust Hiina rahvuslise wabastuseliikumise puhul, olgugi et ta igal pool ja igal ajal kisendab, et ta suur rahwusewabaduse kaitsja on. Ta wihkab seda liikumist kui rahwuswahelise tööliste liikumise arenemiseastet, aga ta ei julge seda otsekohe välja ütelda, sest see

purustaks ta rahvuslise wiigilehe, millega ta oma häbedust warjab. Ta on sunnitud siin ja seal oma wiigilehe päästmiseks wariseerlikka lauseid jutu waele puistama Hiina rahwa õiguseta olekust omal maal, kuid see on kõik. Ta ei saa kuidagi maha salata, et see liikumine rahvuslik on, kuid ta otsib konksu, mis õigustaks seda weresse uputada.

„Kaja“ nr 146 kirjutab artiklis „Mis Hiinas sünnib“ järgmist:

„... nõnda kannab praegune liikumine, sihitud kõigepealt jaapanlaste ja inglaste wastu, selget rahvuslist wärwi.“

Heameelega tahaks ta ennast Eesti tööliste ja talupoja ees rahwuswahelise wabastusewõitluse säras hiilgada lasta, tal meeldiks wäga otsekohe kirjutada: „Waat' meie oleme selle hiiglawõitlusega walmis saanud, oleme Eesti wabastanud Wene kommunistlike mõrtsukate toore wägiwalla alt, oleme rahvuslisele liikumisele hiilgawaks eeskujuks olnud jne“... , aga ta ei julge seda teha: Inglise tanta, kel see „rahvusline“ lori praegu sugugi ei meeldi, wõib talle keele peale astuda ja ütelda: „Pea, wilets kutsikas, lõuad! Kus see rahvusline wabastuseliikumine oli? Sa kerjasid meilt, imperialistidelt abi, et oma tööliste ja talupoegade kallal sedasama nülгимisetööd teha, mida meie Hiinas teeme.“ Eesti burshui surub kiusatuse alla ja kirjutab edasi; „...kuid selle juures ei puudu temal (see on Hiina liikumisel, mis selget rahvuslist wärwi) kommunistline ilme“... Waat' see juba läheb. Weresse uputamise põhjus on leitud. Sõna „kommunistline“ õigustab ju tappa, puua ja kõik, mis tahad. Ja milles seisab see hirmus „ilme“?

„Kaja“ seletab edasi: „Haritud noorhiinlased on nüüd oma poliitiliste sihtide saawutamiseks tööle tõmmanud kõige madalama kihhi, müidu igawiisi põlatud töölisteklasi... Iseenesest on see hirmus sõjariist, veel kardetawam siis, kui ta järsku oma juhid kõrwale lükkab ja oma pead liikuma hakkab“...

Tõsi, Tõsi! Eesti „rahvuslisel“ liikumisel seda „hirmust ilmet“ ei olnud. Eesti „rahvusline“ liikumine oli rahwuswahelise kapitaali wõitlus töö-

liste ja talupoegade kättevõidetud wabaduste häwitamiseks, nende orjikkesse tagasineedmiseks. See oli läbi ja läbi tagurline liikumine, liikumine töörahwa wastu, nende orjastamiseks. Hiina liikumine on aga wabastuse liikumine rahwuswahelise rööwkapitaali ikke alt, liikumine mitte tööliste wastu, waid tööliste algutusel. Selle liikumise juured on sügawas. Ta esimine aste on ühisel jõul imperialistliste rööwikute väljaajamine, ja teine aste, kui töölisteklass „oma pead liikuma hakkab“ — töörahwa kurnamisest wabastamine üleüldse. See ongi see hirmus ilme, mis Eesti kodanlusel ihukarwad püsti ajab, ja ta ei suuda muud soovida sellele liikumisele kui tina.

„Kaja“ kirjutab: „Muidugi pole neil (see on imperialistlikul rööwikutel) raske neis linnades, kus liikumine käimas, oma wõimsa waheseisemisega korda ja rahu jalamaid maksma panna,

aga sils on karta, et liikumine laieneb sisemaale, kuhu eurooplaste käsi hästi ei ulata.“

Nii — keerle ja weerle kuidas sa tahad, suru ja werista, kuid kõige lõpuks jääb kohutaw rewolutsioonitont äraneetud töölisteliikumise näul burshuile ikkagi silmapiirile.

„Päewaleht (nr 155, I juhtkiri) püiab küll seletada, et Sinowjewi ennustused rewolutsiooni arenemisest olla tühjad sõnakõlksud, aga nagu nägime, ei oska kodanlus rewolutsioonitondist kuidagi lahti saada; tapa küll, aga see läheb nii sügawale, et kodanluse käsi seda häwitama ei ulata. See on õige! Ja kuigi Hiina wabastuseliikumine peaks ajutiselt maha surutama, siis tärkab ta uue wõimsama jõuga jälle ja saab wägewaks tõukeks kapitalistlise korra kokkuwarisemisele. Kodanluse haisew liha heidetakse siis „alla musta mulla“, rewolutsiooni kangelaste werest aga tärkab uus õnnelik elu! A. R.

Wälismaade ülewaade.

Saksamaal kestab edasi selle lingu koondamine tööliste kõri ümber, mida Dawewi plaani nime all tuntakse. Selle plaani teostamise korral lasti seal lahti 30 tuh. raudteelast, kusjuures neile ifegi harilit taju lõpuarwete tegemise puhul maksmata jäeti.

Ruhri maakonnas on töölisti uulitsale heidetud: jaanuaris 182 tuhat, weebuaris 649 tuh., märtsis 618 tuh. Sellejuures tehakse seal aga iga kuu 1 350 000 ületundi.

Alam-Schleefias on 16 000 metallitöölisele lokaut wälja kuulutatud.

Paudi maksma endised rasked tollid toiduainete peale.

Selle kõrwal, nagu mujalgi, suurendatakse politseid. Politsei ülespidamine maksis 1913. a. ainult 88 miljoni marka, 1924. a. — 264, 1925. a. — 347 miljoni. Kohtuministeeriumi (seal hulgas wangimajade) tulud olid 1924. a. 84, 1925. a. aga juba 266 miljoni marka. Selle juures halweneb nende asutuste teenijate seisutord, näit. tuleb ühel wangiwahil 250 wangikammert wäljadata.

Tuntud marodöör Warmat, kes miljonitena riigi raha warastas, on wabastatud 100 000 m. kautsjoni eest.

Selle kõrwal aga andis Saksa riigipäew kohtule wälja kommunistlise saadiku Wartzi ainult selle eest, et ta riigipäewal politseile wastu hakkas.

Baieris wõeti wastu sarnased määrused, mis lubawad kommunistlisi saadikuid igal ajal ja mis tahes põhjusel tagandada ja kinni wõtta.

Prantsusmaa uue ministeeriumi üks esimistest käsukirjadest oli, et ametnikkude uulitsaleheitmine karmilt läbi wiidaks.

Selle kõrwal aga laiendab see walitsus sõjalist tegevust Marokkos, astudes lepingusse Hispaaniaga, selle wastu ta waremalt pärismaalasi igapidi oli aidanud. Selle peale waatamata on Prantsuse wäed Marokkos senini ränkasti kaotusi kannud, mille tõsist suurust rahwa eest warjatakse. Ses seisab nähtawaste raske sõjakäit, kuna ifegi end. tagurline peaminister Millerand tunnistama on sunnitud, et Marokkos pea kõik Prantsuse korralikud sõjawäed wäljapanna tuleb.

Mõned sõnumid räägivad, et Prantsuse sõjavägede hulgas Marokkos käärinisi olla olnud, mille puhul sõdatiisi wanagistatud. Ka Ruhris asuwate Afrikast pärit sõdatite hulgas on ühes wäeosas mäs tekinud.

Prantsuse kommunistline partei teeb ägedat sõjawastast kihutust. Kodanlus karjub, et „Moskwa agendid“ Marokko pärismaalastele abi andwat. Edepoolest aga aitab Riisi kabüüsi Inglismaa.

Pariisi trammiide töölised wõitsid streigi, mis 1. mai pühitsejate kaitsetks wälja oli kuulutatud.

Möödaläinud linnawalimistel hääletasid paljud tagurkafed sotside poolt, nähes nendes „filpi enamlike hädaohu wastu“.

Inglise peaminister Baldwin teatas parlamendis, et Inglise tööstuse seisukord temale palju muret tegewat. Alles ise wabrikant, teeniwat tema ainult 1/2 endisest kasudest. Hiljuti teatas Inglise saadik Ameerikas, et Inglise tööstus kriisi üle elab turgude puudusel, ja Inglismaa sel korral, kui Ameerika oma turud kaitsetollide abil kinni paneb, oma wölgasi Ameerikale maksta ei saa. Edasi ütles ta, et Inglise üle 2 miljoni töötatöölisi on ja Inglismaal sügisel suuri wapustusi oodata on. See ei takista aga sugugi Inglise wana-meelset walitsust ja poliitikat tegelasi jattamast äärmist leppimata poliitikat Rõukogude-Viidu wastu. Selleks minnaks kuni jaburuseni. Hiljuti ilmus teade, mida Inglise walitsus wäga nõrgalt ümber lükata püüdis: Inglise walitsus pidanud teiste walitsustega läbirääkimisi, et Rõukogude-Viidult Kommunistlike Internatsionaali täidesaatwa komitee Moskwaist wäljasaatmist nõuda.

Autonoomsed Inglise asumaad, n.n. dominionid, ajawad wiimisel ajal Inglismaast lahkulöömise poliitikat. Sarnaseid, wäga selgeid teadaandmisi tegid hiljuti Lõuna-Aafrika ja Austraalia walitsustes ja selja taga seiswad poliitikat tegelased.

Afumaades kestab senine rööwpoliitika täie hooga edasi. Sõjaline tegevus on käimas Irakis kurdlaste wastu. Keht-Aafrikas wõeti 4000 pärismaalast pärisorjusesse raudtee ehitustöödele.

Cestile muretseti krediiti sõjariistade ostmiseks. Ehitatakse 13 uut õhulaewastiftu.

Parlamendis wõeti wastu uus tööliste kinnituse seadus. Selle seadusega lastakse muu seas lasti 300 tuhat wanemat töölisi. Ka lõpetati lohe abiraha maksmine 300 tuhanda töötatöölisele. Töötatööliste abiraha maksmine püütakse selle seaduse kaudu weeretada terwelt töölise õlgadele. On tekkimas suurem kottupõrge 1/4 miljoni töölisega, kes 5% palgalisja nõuawad, kuna wabrikandid nende palga aga 10% wõrd alandada tahawad. Iseäranis ärew on seisukord metalli- ja laewachitustööstuses, kus püütakse tööpalkasi alla suruda ja tööpäewa pikendada.

Firimaal mälestati hiljuti 1916. a. ülestõusmise aastapäewa. Sel päewal otustasid Dublini töölised luua töwrahwa ühise wäerimma.

Itaalias anti wälja seadus, mille järele parteidel ja muudel ühikutel walituse ees mingisuguseid saladusi olla ei tohi.

Belgia parlamenti pääsis wiimastel walimistel 2 kommunisti.

Daani weetransporditöölised kuulutasid kapitalistide lokaudi wastu 15. mail streigi wälja. Et palju laewu wäljamaal oli, kuulutasid Norra ja Rootsi transporditöölised sel puhul Daani laewade blokaadi wälja.

Poola kaitsepolitsei on hiljuti haledaste sisse kuttunud. Algas see sellega, et ühes protsessis, mida Rõukogude-Viidu mustamiseks taheti kasutada (kõik kaebelused olid Poola oma nusskurid), kaebelused oma kaitsta läbi peksid, kes sunnitud oli ennast kohtuwaalis rewolwriga kaitsuma. Siis kuttus sisse üks kaitsepolitseinik, kes oma ülemuse käful pahempoolse talupoegade lehe toimetuses töötas, pommidega, mis ta 1. mai puhul kommunistide koosolekutele pidi wiima, mis aga tema käes enneaga lõhkisid. Pahempoolsed rühmad parlamendis protesteeriwad ägedalt prowokatsooniliste wõtete wastu.

Wilnas oli hiljuti kestkoolis standaal jashihistiliste õpilastega. Eksamitel läbikutsutatud õpilane andis direktorile rewolwrist 6 pauku ja wiskas pommi, iseennast ja 2 õpilast surmates. Teine õpilane lasi maha õpetaja ja siis enese. Läbiotsimisel leiti pommisi ja muud sõjariistu, mis kõik kaie-liidu staabist saadud.

Poola piirimaades kestawad edasi partisaanide wäljaastumised ja suurprotsessid

Tallinna Tööline

(Geski tööraha ühise väerimna häälekaandja)

Nr. 7

Reedel, 24. detsembril 1922. a.

Rõigi maade proletariaatide, hõ

Jinnus kate forba nõmben, teinampareni ja tempampeni.

Raamatunä ja teinimä Tallinna, Raugeli aadressil nr. 4. Edasine kate.

Edasi nr. 1921.

Hõiki nr. 624

Nr. 1111 number 5

Kõiktoetused 1. kuu maksustatakse 100. 1200.

Raamatunä kate

Kõiktoetused 100. 1200.

Kõiktoetused 100. 1200.

Küür-Tööli

Geski tööraha ühise väerimna häälekaandja

28 (15) juuni 1912 - 28 juuni

Kui esimees

Kas lepi ja tootja? „Tallinna Tööline“ 1. aprillil

kolm korda nädalas ilmuma!

Juba saad, kui töölised mees ka kinn

... .

Punane Täht

Geski tööraha ühise väerimna häälekaandja.

Nr. 2.

Talispäeval, 9. mail 1922.

Rõigi maade proletariaatide, hõ

...

Meie Hääl

Tööraha häälekaandja

Nr. 14

Talispäeval, 15 augustil

Bälja löigi maa... ühistklassi

Kas tööraha avalikuse po... .

... .

Kelle poolt.

Viktor Kingispeyy jurma

Cüi mees 3. maik koostajasti Tallinnas tunnus ii

f... .

... .

Uus Meie Hääl

Tööraha häälekaandja

Nr. 2

Helispäeval, 31 augustil 1922

Töölised toetage oma ühifuste ülemad

Tööraha Hääl

Sõna

Tööraha ajaleht

Nr. 4

Talispäeval, 10. mail 1922

Töörahas, o...

... .

Tööliste

Tööraha hõie väerimna häälekaandja

Töörahaul on õigus ainult maksitud

Meie Sõna

Tööraha ajaleht

Säde

Tööraha ajaleht

Nr. 6

Kõiktoetused, 28. juunil 1924.

Härrad lihavad auru juure!

„kahtlaste“ vastu. Wolõõnias on wangis 1500 Ukraina haridustegelast.

Parlamendi töögrupe wõttis vastu resolutsiooni, mis leiab, et Poola töölise ja talupoja elu iga päewaga ikka raskemaks muutub, waesus ja wiletsus kohutawalt kasvab.

Rumeenias kestab edasi talurahwa käärimine, iseäranis Beszaraabias. Mõnes kohas on talupojad, sõjariistad käes, mõisafi „üle wõtma“ hakanud.

Bulgaarias woolab endiselt töörahwat weri. Mõrtsukad panewad iga päew toime uusi rüüstamisi ja tapmisi, „leiwad üles“ uusi „wandefeltslasi“, tugenedes wõltsitud „dokumentide“ peale. Bulgaaria fashistid tapawad oma wastaseid ifegi wäljamaal. Nii tapeti Wienis ära palgalise mõrtsuka poolt tuntud Matedoonia rewolutsioonäär Paniza.

Tsheho-Slowakias wältab 15 000 metallitöölise lokaut edasi.

Austrias, mis rahwasteliidu komisjari wõimu all seisab, heidetakse liidu käsil 100 000 ametnikku uulitsale. Juba ennemalt oli seal 210 000 töötatöölisi, kellest 90 000 näljaabiraha said. Et töölisi täieste oma käpa alla suruda, häwitati töötatöölise teknõukogu.

Austria wälisminister kiriklane Mataija, kes enese rahwasteliidu suurröwwikute selja taga julge arwas olewat, sõimas hiljuti Nõukogude-Liitu kõige kurja ja deluise pefaks. Austria töölise täreda protesti tagajärjel oli aga Mataija sunnitud ennaft Nõukogude saadiku ees wabandama, seletades, et temal N.-Liidu vastu midagi ei olla, küll aga Kominterni vastu.

Albaanias on uus mäjs tekkinud, mis praegusele walitfufesele, kes Suugo-Slaawia ja liitlaste sõjalise abiga putki astus, tõsist muret sünnitab.

Soomemaal suluti kõik organisatsioonid, mida kommunistlasteks peetakse.

Põhja-Ameerika Ühisriikides tuleb ikka rohkem häält kuuldawale, mis Nõukogude-Liiduga läbitäimisesse astumist nõuawad.

Hawai saartel mõisteti kommunistlike tegevuse eest kaks soldatit 40 ja 25 a. sunnitööle. Kõik kodanline ajakirjandus on hirmul kommunisti tungimisest wärwilisesse sõjawägedesse.

Meksiko wabariigis on Ühisriikide kapitaal wõimu lõpulistult oma kätte kis-

lunud ja häwitab oma käsitute kandu wiimsed seni püsinud töörahwat wõitlusi. Selle tagajärjel tuleb tihti sõjariistus kottupõrkamisi walitfufese käsitute ja põllu-harijate kui ka töölise wahel.

Dotamata pööre wõtawad sündmused lauges Ida-Hiinas, kus juba läinud aastal lahti puhkus äge wõitlus imperialistlike orjastajatega. Maikuu 1. a. muutus see wõitlus weristeks lahingutes Hiina rewolutsiooni eelwäe — tööstustöölise ja imperialistide wahel Schanghai, kus Jaapani politseilised sõjawäed streikivate töölise peale tule awasid, tappes kümneid ja haawates sadandeid. Politseinõukudele ruttasid abiks teiste riikide politseiwäed, Jaapani ja muud laewastikud. Sõegi imperialistide mõju all seisew Hiina walitus on sunnitud ägedaste protesteerima. Schanghai töölisega, kes selle vastu wõitlewad, et wabrikandid nendega kui loomadega ümber ei käits, ühinewad üliõpilased ja muu intelligents.

Runa Hiina rahwas, eesotsas proletariaat, röwwikutega rinnu wõitlust peab, püüawud wiimased oma mõju maksma panna peaaesjalikult Hiina kindralite ülesostmise ja muude urgitsemiste teel. Praegu on nende peapiüüdeks Hiina rewolutsioonilist Gomingdangi parteid igatepidi nõrgendada. Selle kõrwal püüawud imperialistid, eestkätt jaapanlased, Hiina tektwalitfust oma mõju alla saada, mil otstarbel nende käsil, tuntud röwwik Tshang-Tsho-Wing, praegu oma wägedega Pekingi poole liigub. Ühtlasi püüab Tshang-Tsho-Wing Nõukogude-Liidu esitufesele Ida-Hiina raudtee walitfufes igatepidi kaitkaid kodarate wahel loopida, alal hoides Mandshuuria Wene walgetaartlaste sõjawägede jäänusid. Nõukogude esitaja nõudel kõrwaldati siiski Wene walgetaartlased Ida-Hiina raudtee teenistufest.

Jaapan püüab wäliselt Nõukogude-Liidule filmi teha, kuna seda nõuab äri-kasu. Muuseas asutati kaks aktsiaühisust, kumbgi 10 miljoni jeni põhikapitaliga, Sahalini kontsessioonide kasutamiseks.

* * *

Rahwuswaheline rewolutsiooniline tööliskitumine koondub ikka kindlamalt Kominterni ja tema lähedate organisatsioonide lipu alla. Sõuetuteks jääwad igasugused kaksed, tööliskitumist mujale juhtida. Üks sarnastest katsetest on praegu rahwuswahel-

lise riigiteenijate liidu asutamine, mis „ühhesegi muusse rahwusvahelisesse ühijusesse ei astu“, s. t. et ta tegelikult kodanlikelt rahwasteliidult juhatust saab.

Ühise ametiühisuste Internatsionaali eest mõitleb praegu peale Punase Profinterni Inglise ametiühisuste liit, keda teiste maade sõjaid selle eest enamlisteks agentideks tembedawad.

Inglise tööerakond otsustas tänawu suwel Nõukogude=Liitu komisjoni saata, kes peaks püüdma jälgida kaubanduslike läbikäimise võimalusi mõlemi maa wahel.

Inglismaa ja N.-Liidu läbikäimine on Inglise töörahwale elu ja surma küsimus. N.-Liidu turg on ainufene, mis Inglise töötäbõlistele tööd anda mõib. Ilma selle lahenumiseta süweneb Inglise tööstufetriis iga päewaga ja sm. Coofti (mäetööl. liidu sekretäri) arwamise järele mõib Inglismaal juba sügijel tõfiseid mõitlusid oodata. Nende mõitluste wastu walmistawadgi juba Inglise ametiühisused, kellest 4 suuremat wastastitkuse pealetungimise= ja kaitselepingu alla kirjutasid.

Daani lofanteeritud töõlistele annawad abi muude seas ka Inglise ametiühisused.

Ungaris on sõjaidest lahku löõnud sõjialikiline töõlistepartei, kelle ümber kogunewad kõik tõeliseft rewolutsioonilised töõlised.

Uleilmline mäetöõliste liit otsustas konverentsi kottu kutsuda, et asuda mõitlusesse ifka suurenewate kaewanduse=õnnetuste wastu, mis sadandeid ja tuhandeid töõlisi ohwiriks nõuawad.

450 000 organiseeritud Hiina töõlised astusiwad punasesse Profinterni.

200 tuhande organiseeritud talupoja konverents Kantonis otsustas astuda punasesse Talupegade=Internatsionaali.

Jaapanis oli õigusteta seisuse „Sta“ aastakongress, kes erilist saatkonda Nõukogude=Liitu tahab saata ja ka teiste maade rewolutsiooniliste organisatsioonidega sidet lõwendada.

Sõjalisest ametiühisuste liidust wäljaheidetud töõlised asutasid rewolutsiooniliste ametiühisuste keskkoja.

Kawatsewad külasse tulla Nõukogude=Liitu töõliste saatkonnad: Austriaft 50 raudteelast, Müncheni wabrikufomiteede saatkond, Schweitsi ametiühisused (nõuawad Amst. Internatsionaalilt saatkonna saatmist), Soome töõlislehe „Työwäen Tiedonantaja“ saatkond.

SEAL, KUS WOITLUS SÜTTIB

(PRAEGUSE HIINAMAA OLUST)

SCHANGHAI

„Töõlistepartei liige Hays küsis wälisministriilt Mac-Neillilt, kas on Briti walitsusel teateid enamlaste agitatsioonist, mis seotud Schanghai sündmustega. Mac-Neil wastas jaatawalt.“

Telgramm Londonist

Rikscha

Jaanuar. Koimat päewa tibutab külma wihma. Wahel muutub see märjaks kohe sulawaks lumeks. Uulitsad ja kõnniteed on kaetud kleepiwa külma sawise lõrtsiga. Puhub jääkülm põhjatuul. On juba õõse kell kaks. Uulitsad on waiksed ja tühjad. Rikscha, kes kena lakeeritud kalessi mitmekordse Eroopa maja uhke esseina lohku peitnud, surub end wastu külma graniitseina. Ta riided on wõimatu mustad räbalad, nende peale on tõmmatud põlwini üleskeeratud sinisest puuwillariidest wormpüksid ja samasugune jakk. Jaki seljatagusele on õmmeldud inetu, punasest puuwillariidest aurumasina siluet —

tema wastupidamise ja kiiruse embleem. Paljaste jalgade külge on õlest sidemtega õlest tallad-sandaalid seotud. Õladele on rikscha wisanud plüüsist suurräti, mis inetult tiigri naha sarnaseks wärwitud. Rikscha tammub jalgel, lätsubab mõõda muda sandaalidega ja wahib ootes ihaldatud sõitjat ahnelt uulitsale.

Ta lõdiseb läbitungiwast külmast. Seal tuleb nurga tagant kehakas waaruwakuju nähtawale.

— Likischo, sir?

Paks, punasemoluga joobnud inglanel, kel wihmakuub üle karwase palitu tõmmatud, ronib waikides aprasse kalessi, mille kallid nikeldatud wedrud

ähwardawad katkeda. Kärme osawa liigutusega wiskab rikscha õladelt suur-räti ja mässib sellesse sõitja jalad, tõstab eest wahariidest põlle tselluloidist akendega, kinnitab katuse külge ja rakendab enese aiste wahele. — Sõit algab!

Inimene, kel aurumasinakuju seljas, jookseb, õlest taldadega märga külma muda sõtkudes. Kalessis istuja koputab wahel käega paremale kalessi tiiwale ja inimene-hobune keerab sõnakuulelikult paremat kätt. Koputab pahemale poole, siis keerab pahemat kätt.

Neid sõnuta käskusi täites keerab rikscha peale pooletunnilist ühetasast tublit jooksu heledaste walgustatud Eroopa lõbumajade — Kiu-Kiang Rod — uulitsale.

Kalessis kostab kobin wastu põhja — see on kinnipidamise signaal. Hingeldades weeretab rikscha kalessi ühe ümarguse tumeda laternaga ukse juure, millel suur must nummer, ja hakkab reisijat kattest wabastama.

Inglane ronib ägisedes wälja, ja waarudes trepi poole minnes wiskab ta raha kõnniteele.

Rikscha jookseb seda üles wõtma...

Kümneline on Eroopa kontsessiooni omawalitsuse poolt määratud, seaduslik taks: „Rikscha sõidu eest ühe ja sama kontsessiooni piirides: pikk ots 10 tsenti, lühike 5 tsenti.“

Rannal

Juuni lõpp. Lõunaaeg. Kõrged laternapostid rannas ei heida warju. Päike paistab pea kohal. Sõjalaewade mastid ja korstnad, mis keset jõge pikas reas, wärisewad palawas woolawas õhus. Walgete laewakerede peale on walus waadata, need helgiwad. Uhke, warjuline puiestee on tühi. Ka kõnniteedel pole inimesi näha. Keskpäewast kella kaheni on puhkeae. Kõik tegelik eroopaline Schanghai istub klubides ehk wõõrastemajade restoraanides.

Siledaksaetud gentlemanid uhkeis walges ülikondades istuwad hiigla elektrituulelehwitaja all, jookwad jahedaid weinisi, wõtawad einet, suitsetawad sigarid.

Kuid ei wõi öelda, et rannal oleks wähe liikumist.

Kogu keskuulits, puiestee ja mitmekordsete lossisarnaste majade eest läbiwiiwate laiade kõnniteede wahe kihab Hiina mustatöölistest — kulidest. Grupped poolhalasti inimesi, 15—20 inimest koos, rakendatud suurte platformide ette, mis wanaaegsetel rasketel umbsest rasket puust ratastel liiguwad, tiriwad uue panga ehitusekohale praniidimürakaid ja teraspalkisi, soomusrauda maaaluse keldri jaoks, marmorisambaid ja mitmewärwiliste poleeritud telliskiwide mägesid.

— Oa-a-ah! Oa-a-o!.. Oa-a-ah! Oa-a-o!.. kõlab salga kohal ühetasane kurblik wiis. Ja nende katkeliste ägawate helide taktis wärisewad sajad mustadpaljaspüetud katmata pead ja liiguwad walge kuuma tolmu sees musklilised tõmmud kehad, mis läikiwa higiga kui lakiga kaetud.

Uhke kolmekordne maja, Indo-Hiina pank, mis weel kahe kuu eest randa ilustas, on maha lõhutud. Selle asemele ehitatakse üheteistkümnekordne raudbetoon-hiiglane. Schanghai rand on kitsaks jäänud ja linn ronib üles. Kolme- ja neljakordsed majad on oma aja ära iganud ja need lõhutakse armuta maha. Kiirsammul astub wõõramaa kapitaal Hiinas edasi.

Tulewase kapitaali lossi kahekümne wiie süllane terasluukere on üleni kaetud kergele kõikuwate bambusetreppidega, nagu ämblikuwõrguga. Need trepid lähewad sakilisejoonena maast mööda seinu kuni katusesarikateni. Lõpmata pruun-sinise lindina jooksewad neid treppisi mööda üles ja alla terwed read poolhalasti inimesi lühikstes sinistes pükstes. Neid on sadasid.

Õlal on igalühel bambusest kaelkoogud, mille otsas lameda põhjaga korwid ehk ruudulised lauad nelja nõõri otsas ripuwad, nagu kaaludetaldrigid.

Korwidega kantakse üles liiwa, lupja, sawi, tseementi; laudadel — ettewaatlikult piramiididesse laotud teliskiwa.

— Oa-a-ah! Oa-a-o!.. Oa-a-ah! Oa-a-o! kõmb ehitusekohal.

Katusesarikatel on mitu platformi, ja nendele on asetatud elektritõstekraanad. Kuid nendega tõstetakse ainult suuri raskeid asju. Kõik wäheha kraami kuni wiie, kuue puuda raskuseni kannawad

hiinlased kaelkookudega üles. See tuleb odawam...

Tööd ehituse juures algawad kell 6 hommiku ja lõpewad kell 10 õhtul. Järelwaatajad erooplased töötawad kolme, Hiina kulid ainult ühe wahetusega. Nende ülewalpidadamine maksab wähe. Nad wõiwad terve eluaja rasket tööd teha ja surewad siiski kerjustena. Ei nemand ega nende lapsed tohi selle panga uksest sisse minna peale selle, kui nad ta walmis on ehitanud. Kuli teab seda wäga hästi, kuid „Hiina rahwast on palju ja tööd on waja teha, et nalga ei sure“. Ja kulid teewad tööd! Nende töö järele walwawad hoolega tuhanded sui-huai (meretagused kuradid) oma wägewatest walgetest raud-dshonkadest (-laewadest). Need kõrgete korstnatega dshonkad, millest pilwena must haise meretaguse draakoni hingeõhk wälja lendab, on asetatud ankrutesse uulitsate kohal, mis rannale wälja wiiwad.

Nende hirmsad suurtükid ja kuulipildujad on alati walmis endi otse uulitsa poole pöörama. Ja sui-huai walwawad ööd kui päewad selle järele, et kaebaw oa-a-ah! oa-a-o! kohaks Schanghai kohal ja kiidaks wahetpidamata oma suure käskija — kapitali wägewust.

„Peremehed“

Wang-Ting-Ming, noor intelligent hiinlane, meie endine tõlk Wladiwostokis, nüüd Schanghai agentuura kaastööline, sõitis meie laewale mootorkaateril wastu.

Seni kui reisijad bagasiga jandasid ja aset wõtsid suures tenderis, mis neile wastu saadeti, sõitsime meie Wang-Ting-Mingiga mootoril randa.

Rahwuwaheline (loe: Inglise) tolliwalitsus soris kaua ja hoolega mu asju ja kui ta nende hulgast pommisi, kuulipildujaid ega hirmust enamlist kirjan-dust ei leidnud, laskis mu wiimaks minna.

Oli tore õhtu. Tundsin tungi randa minna. Tee läks üle puistee. See kubises uhkeis riideis jalutajaist. Inglise, Prantsuse, Itaalia, Ispania ja Portugali keel sulas kokkukõlata tagasihoidlikuks suminak.

Wahetewahel kohtasime jaapanlaste salku. Need hoidsid endid eraldi, naersid waljult suuri kollaseid hambaid paljastades. Hiinlasi oli wähe. Kõlakojas mängis orkester Ameerika ristlejalt. Mind huwitas seda rahwuwahelist salka terasemalt waadelda ja muusikat kuulata. Ma istusin kõlakoja lähedale pingile, kuid Wang-Ting-Ming jäi, selle peale waatamata, et pikal pingil kedagi peale minu ei istunud, püsti seisma.

— Miks te ei istu? Ruumi on laialt!

Wang-Ting-Ming naeratas kurblikult ja juhtis kurwa pilguga mu tähelnepanekut pingi seljataguse peale. Seal oli kirjutatud suurte walgete tähtedega Inglise, Prantsuse ja Hiina keeli: „Hiinlastele on istumine keelatud.“ Mul hakkas piinlik ja ma tõusin pingilt... Me läksime nüüd juba seisatamata wõõrastemaja poole. Jutt oli katkestatud. Mõni samm wõõrastemaja ees hakkas Wang-Ting-Ming minuga jumalaga jätma.

— Kuhu siis, Wang-Ting-Ming? Kas teil rutt on? Tulge minu juure sisse, joome klaas teed, ajame juttu, oleme ju wanad tuttawad ja pole üksteist ammu näinud. Jälle kattis kurblik naeratus Wang-Ting-Mingi nägu.

— Ja, meie oleme wanad tuttawad ja pole kaua üksteist näinud, kuid Schanghai pole Wladiwostok — hiinlasi wõõrastemajasse ei lasta...

— Kurat wõtaks!... Kuidas siis hiinlased niisugust sigadust salliwad? Räägi, mis sa räägid, kontsessioon kontsessiooniks, aga Schanghai on kõige lõpuks ikkagi Hiina linn! Ja erooplasi siin wõrdlemisi teiega käputäis! Kas te kaua weel tahate kannatada?!

Naeratus kadus Wang-Ting-Mingi näolt. Nägu läks tõsiseks ja tumenes. Ta weidi pilul, aga suured tumepruunid silmad hakkasid iseäraliselt säändama.

— Ei maksa sellest kõnelda! Kõik tuleb omal ajal... ja wõib olla warem kui paljud arwawad... Nägemiseni! Head ööd! Homme hommikul ootan ma teid agentuuras...

Dmitri Lubanowi järele

NARWA „KIIR” JA TEMA KÄGISTAJAD

Sissejuhatuseks

Järgnevad kirjatükid ei pane endale mitte ülesandeks käsitada ajajärgu ajakirjandusliste ja kirjandusliste nähtuste ja woolude ideelise arenemise kujutamist. Seesugust tööd võiks ette võtta alles pika ettevalmistamisetöö järele. Kahjuks ei ole sellest ettevalmistamisetööst seni midagi veel ära tehtud, ei ole sellepärast ka ühtegi tõsisemat katset olnud Eesti ajakirjanduse arenemiselugu käsitada ei vanemast ega uuemast ajajärgust. W. Bucki „Tööräha ajakirjanduse ülewaade 1905—1917“, 27-leheküljeline väiksekaustaline raamatuke, mis 1917. a. Tartus ilmus, peatab enam üleüldiste mõtete peal ja libiseb töörähaajakirjadest enestest õige kergelt üle, tuues mõned üksikud kujukad pildid Narwa lehtede sisemisest elust-olust ja tähendades, et nende võitluse üledokumentide lähem vaatlemine — kuni kassaramatuteni — õigemalt pilti võiks anda.

Loodame et keegi selle töö — lehtedest enestest järelejäänud dokumentide järelewaatamise — ette võtab. Meie siin awaldame ained (materjalid), mis tähendatud lehtede elu ja saatuse kohta mitte vähema tähtsusega ei olnud kui kassaramatute teated — jäljed, mis Peterburi keskwalitsuse asutustes — peaasjalikult trükiasjade-peawalitsuse arhiwis — kõne all olewate kirjandusliste ettewõtete üle järele jäid.

Need jäljed on õige rohked ja iseloomustawad, sest kui puudulik walitsuse-aparaat Wenemaal ka muidu oli, tsensuura-ameti asutus oli hästi korraldatud ja reageeris õige täpselt iga sammu peale, mis kirjanduses isewalitsusele kahtlasena paistis. Ja et töörähaajaleht iseenesest juba nime järele igasuguse kahtluse all seisis, sellepärast walwati iga tema sammu hoolega. See asjalugu

annab wõimaluse eriti töörähaajalehtede Kolgata-teest terve rea werstapostisi kindlalt — aja kui ka isikute mõttes — üles märkida. Ühtlasi awaneb meile see telgitagune tegewus üksikasjaliselt, kes lehtede saatust sel ajal otsustas.

Nagu üeldud, on meie ülesanne faktiilist materjali anda Eesti ajakirjanduse arenemiseloo kohta wiimastel aastakümnetel. Alates töörähaajakirjanduse tähtsamast esitajast — Narwa „Kiirest“ — awaldame muutmata mõne lisamärkusega dokumendid, mis tema kohta olemas on trükiasjade-peawalitsuse arhiwis — trükiasjade-peawalitsuse kantselei I jaoskonna aktis nr 157, a. 1907: „Narwa linnas ilmuwa eestikeelse lehe „Kaja“ üle, mis pärast „Kiir“ nimeks wõttis.“ Awaldame need dokumendid muutmata kujul, sest ei ole iseenesest tähtsusetu pilku heita sellesse kirjawahetusesse, mis igasugu „ektseleentsid“ ja krahwlikud „hiilgused“ pidasid iga „Kiire“ numbri puhul. Loomulikult täienduseks „Kiire“ enese aktile on paar kirja Narwa „Meie Elu“ aktist ja sama peawalitsuse kantselei V osakonna akt nr 24, a. 1908: „Eestikeelsete wäljaannete järele walwaja M. Pukitsa teenistuse üle Peterburiš.“

Selle järele loodame teiste rewolutsiooniliste Eesti lehtede ja kirjanduse-toodete ja nende kägistajate kohta käiwad materjalid tuua, ja kõigepealt kõikide rewolutsiooniliste eluawalduste kohta Eesti kirjanduses ja ajakirjanduses 1905. aasta ümber. Need arhiwiained kawatseme üksikute enam-wähem iseseiswate osade kaupa eripeatükkidena awaldada, sellepärast wõiwad need peatükid ilma kroonoloogilise järjekorrata ilmuda.

Narwa „Kiire“ aktide ülesleidmine trükiasjade-peawalitsuse määratumas arhiivis õnnestas meile ainult suure otsimise järele. Loomulikult otsisime neid 1912. ja 1913. aasta alt, mil leht ilmus, aga kõik otsimine jäi tükk aega tagajärjetaks. Juhtumisi Narwa kirjaoskusest turulehekese „Kaja“ akti lehitsedes leidsime sealt ka „Kiire“ akti, sest 1906. aastal asutatud „Kaja“ muudeti 1911. aastal „Narwa Uudisteks“ ja see omakorda „Kiireks“.

Seda ja pärastise „Kiire“ enese ja temale järgnewate lehtede toimetajate ja väljaandjate muutumist kujutab järgmine tabel:

„Kiire“ kronoloogia

Peterburi kuberneril poolt on lubad välja antud:

Aeg	Wäljaandja	Wastutaw toimetaja	Ilmub
Ajaleht „Kaja“ Narwas			
21. weebruaril 1906	Narwa wäikekodik Tõnu Franzdorf	Wäljaandja	2 korda näd.
„Kaja“ muutub „Narwa Uudisteks“			
5. weebruaril 1911	Tõnu Franzdorf	Wäljaandja	3 korda näd.
13. mail 1911 . . .	Rakwere maakonna Pada walla talupoeg Anton Kaarli p. Arm	Wäljaandja	3 korda näd.
„Narwa Uudised“ muutuvad „Kiireks“			
2. augustil 1911 . .	Anton Kaarli p. Arm	Wäljaandja	1 kord näd.
24. nowembril 1912	A. K. Arm	Wäljaandja	3 korda näd.
Martsil 1913 . . .	Wiljandi maakonna Wõisiku walla talupoeg Jüri Jüri poeg Wahesaar	Tartu maakonna Luunja walla talupoeg Friedrich Jaani p. Tõnisson	3 korda näd.
8. aprillil 1913 . .	Anton Kaarli p. Arm	Friedrich Jaani p. Tõnisson	3 korda näd.
10. aprillil 1913 . .	A. K. Arm	Haapsalu maakonna Suuremõisa walla talupoeg Eduard Juhani p. Tabba	3 korda näd.
30. aprillil 1913 . .	A. K. Arm	(Eduard Juhani poeg Tabba) Narwa wäikekodik Gustaw Hansu p. Hapsalo Narwa wäikekodik Rudolf Jakobi p. Winkel Wiljandi maakonna Puiatu walla talupoeg Aleksander Willemi p. Hanson	3 korda näd.
24. juulil 1913 . .	Narwa wäikekodik Johannes Jüri p. Käspert	(E. J. Tabba G. H. Hapsalo A. W. Hanson Rakwere maakonna Awanduse walla talup. Jakob Jaani p. Widrigsman Rakwere maakonna Küti walla talupoeg Adof Hansu poeg Kaewomägi)	3 korda näd.
„Narwa Kiir“ Narwas			
7. juunil 1912 . .	Liiwimaa kub. Wiljandi maakonna Wõisiku walla talupoeg Jüri Jüri poeg Wahesaar	Wäljaandja	1 kord näd.
20. weebruaril 1913	J. J. Wahesaar	Wäljaandja	Iga päew
4. septembril 1913	Narwa wäikekodik Ludmilla Iwani tütar Loorberg	Narwa wäikekodik Karl Jüri poeg Reinberg ja Tartu maakonna Härjanurme talupoeg Aleksander Antoni p. Puusepp	3 korda näd.
18. oktoobril 1913	L. I. Loorberg	K. J. Reinberg ja Rakwere maakonna Awanduse walla talupoeg Jakob Jaani poeg Widrigson	3 korda näd. Franzdorfi trükik.

Aeg	Wäljaandja	Wastutaw toimetaja	Ilmub
5. nowembril 1913	L. I. Loórberg	K. J. Reinberg ja J. J. Widrigson	3 korda näd. Tõnissoni ja Anweldi tr.
„Töö Hääl“ Narwas			
5. nowembril 1913	Eestimaa kub. Paide maakonna Koigi walla liige Salme Tooma tütar Raamat	Wäljaandja	Iga päew Tõnissoni trükik.
3. jaanuaril 1914	S. T. Raamat	Kolleegiregistraator Anton Kaarli poeg Sild ja Narwa väikekodanik Willem Juhani poeg Sirel	Iga päew Tõnissoni trükik.
19. martsil 1914	S. T. Raamat	(Haapsalu maakonna Suuremõisa walla liige Eduard Juhani p. Tabba, Tartu maakonna Puurmanni-walla liige Eduard Jaani poeg Sawlauk (Sawiauk) ja Rakwere maakonna Padda walla liige Anton Kaarli p. Arm	Iga päew Tõnissoni trükik.
„Tööliste Sõna“ Narwas			
10. mail 1914	Wiljandi maakonna Tarwastu walla elanik Alide Juhani tütar Sakkeus	Narwa väikekodanik Iida Antoni tütar Karus	3 korda näd.

Iga lubaandmise juures kinnitati, et järewalwamine lehe järele Narwa politseimeistri peale on pandud.

Seltsimehi, kes 1. detsembri sõjariistus ülestõusul kuulusid woitlussalkadesse, mis saadeti 10. polgu ja tankidekomando kasarmutesse, palutakse kas suusõnal ehk kirjalikult jutustada pealetungimise ja kogu woitluse käigu üle, niisama ka märgatud wigade ja eksituste kohta, — kas Eestimaa Kommunistlise Partei esitusele Leningradis (Komissaarowskaja nr 11, krt 18) ehk Eestis — põrandaalustele parteitegelastele.

„KLASSIWOITLUSE“ WIIES KÕIDE

løpeb selle kaksiknumbriga. Kõik 5 kõidet, igaühes 12 nrt, on weel saada, üksikult 2 rbl kõide, kõik 5 kõidet kokku 7 rbl 50 kop. eest ühes saatmisega. Kahest wiimasesest kõitest on weel üksikuid nrid saada, 25 kop. tükk; ühes tellimisega arwatakse warem-ilmunud ja weel saadaolewad nrid ühtewiisi 15 kop. nr. Tellimine wõib ükskõik mis nriga alata ehk lõppeda. Kui kõiki tellitud nrid talituses enam ei ole saada, siis saadetakse tellijale selleasemel niipalju uusi ilmuwaid nrid rohkem.

Aadress: Ленинград, Фонтанка 53, „КЛАССОВАЯ БОРЬБА“.

I rida (kollakile): 1) Juhan Hansen, 2) Kristjan Looper, 3) Jakob Veegel, 4) Artur Nielsen, 5) Konstantiin Männikson, 6) Tõnu Vainlo.

II rida (istuvad pörandal): 7) Karl Tomper, 8) Juri Koppel, 9) Karl Ossep, 10) Juhan Parm, 11) Tõnis Kumm, 12) Jaan Truumann, 13) Juhanes Vanja, 14) Ludvig Allikson.

III rida (istuvad): 15) Juuli Runge, 16) Alide Mill, 17) Elvine Paas, 18) Ella Karu, 19) Marie Grivogova, 20) Ida Sauter, 21) Marie Jakobson, 22) Juhan Rosental,

IV rida (seisavad): 23) Juhanes Zirna, 24) Mihkel Juhanson, 25) Peeter Simpson, 26) Filip Haak, 27) Eduard Ambos, 28) Heinrich Augervald, 29) Arnold Mieren, 30) Juri Liivas, 31) Juhan Grünling, 32) Mihkel Lukin, 33) Jaan Jalg, 34) Aleksander Mae, 35) Toomas Ukareda.

V rida: 36) Tõnis Tibo, 37) Eduard Jürgens, 38) Jaak Jakobson, 39) Erich Pelai, 40) Voldeemar Pärn, 41) Bernhard Piispea, 42) Karl Kuusk, 43) Aleksander Valtin, 44) Juhan Blaufeldt, 45) August Sarap, 46) Robert Vagu.

Pildil puudub Leena Wisser (jõi Kingissepp), J. Wanja (13) põgenes Eestist warem.

Esimeine rida (seisavad, pahemalt paremale poole): 1) Johan Teng, 2) Teras, 3) Raud, 4) Arnold Sommerling, 5) Johan Tiik, 6) Dimitri Semjonov.

Teine rida: 7) Johannes Vakker, 8) Elviine Meitse, 9) Alma Rebase, 10) Anelle Wirsis, 11) Arvids Kalinka, 12) Karl Soon, 13) Grigori Lukin.

Koimas rida (maas): 14) Eduard Lipsberg, 15) Nikolai Nikiforof.

Pildil olijad on kuni väljasaatamiseni kinni istunud 25 a. 9 kuud, sellest eeluurimise-vangistuses 9 a. 9 kuud.

Grigori Lukin mõisteti maha-laskmisele, Anette Virsis eluagasele sunnitoole, riigikogu kommunistilise töölisterühma liikmed Sommerling 10 a. ja J. Teng 8 a. sunnitoole.

Väljasaadetulest oli üks eeluurimiselune, kõik kokku olid mõistetud 80½ a. sunnitoole ja 2 a. parandusemajasse, üks surmanuhtlusele ja üks eluagasele sunnitoole.

1922. AASTA 3. NOW. WALGEST-EESTIST WALJASAADETUD SELTSILISED

S. A. M.
Trükiasjade-
Peawalitsus.
4. aprillil 1907. Peterburi Kubernerile.
№ 4013.

Isandale

Teie Ektselentsi kirjale nr 1074 juure lisatud Narwa politseimeistri aruandest 1906. aasta ajakirjade üle on näha, et Narwa linnas eestikeelne ajaleht „Kaja“ ilmub.

Trükiasjade - Peawalitsus, kel senini nimetatud lehe ilmumise kohta Narwas teated puuduvad, palub alandlikult Teie Ektselentsi, 1905. a. 9. detsembri tsirkulari nr 14508 täitmiseks sisse saata ära kirja Teie poolt välja antud tunnistusest ajalehe „Kaja“ väljaandmiseks Narwa linnas.

Trükiasjade - Peawalitsuse Ülem
A. Bellegarde.¹

Rahwawalituse-
Ministrikt.
13. martsil 1913.
№ 115.

Konfidentsiaal.
Armuline Härra
Nikolai Alekseejewitsh!²

Peterburi Öperingkonna walitsus, saates mulle kaks siia juure lisatawat nummert Eesti lehte „Kiir“, palub selle lehe terawalt-awaldatud rewolutsioonilise sihi peale tähelnemist pöörda, mis õppiwa noorsoo kätte sattudes wiimase peale äärmiselt kahjulikku mõju wõib awaldada. Tähendatud lehe kirjutustes äärmist sihlikkust nähes, wotan omale au Teie Üli-ektseleksi alandlikult paluda, kas Teie mitte wõimalikuks ei pea tema („Kiire“) wasta sellekohaseid abinõusi tarwitusele wõtta, millele juure lisan, et sealse kooliülemuse teatamise järele ajaleht „Kiir“ oma odawuse tagajärjel Narwa linna ja selle ümbruse elanikkude keskel õige laialt luetaw on.

¹ A. Bellegarde (lue Belgard) oli enne 1905. aastat Eestimaa kuberneriks, mille tagajärjel, nähtawaste, tema walitsuse ajal trükiasjade-peawalitsuses Eesti ajakirjandust terasemalt silmas peeti ja sellest enam aru saadi kui endiste ülemate ajal, nagu paljude Eesti ajakirjade aktid tõendawad. Mitmeid aastakümneid kestnud küsimused Eesti ajakirjanduse kohta leidsid Bellegarde poolt lahendamist, kõigepealt 80-tel aastatel Liiwimaa abikubernerit Tobiesenit poolt teustatud püie kõikide Eesti lehtede tsenseerimist ühte kohta koondada, milleks kord Riia, kord Tartu, kord Tallinn.

² Nikolai Alekseejewitsh — selleaegne sise-minister N. A. Maklakow.

Palun Teid wasta wõtta tõendust minu täielikust austusest ja truudusest Teie wasta.

L. Kasso.

[Märkused pliiatsiga:] 15. martsil. Krahw S. S. Tatistshewile.¹

[N. Maklakowi märkus.]

Kiire.

Palun esmaspäewaks mulle seletust muretseda, kes selle ajalehe järele walwab.

[S. Tatistshewi märkus.]

S. A. M.
Trükiasjade-Peawalitsus.
Kantselei.
16. martsil 1913.
№ 4032.

Kiire.
Kõrgestsündinud
M. I. Pukitsale.²

Trükiasjade - Peawalitsuse kantselei, saates oma Ülema kohustuste täitja käsul Kõrgestsündinud Martin Iwanowitshile sellega kaasas ministri kirja 13. martsist sel aastal nr 115 kahe lisaga, palub 18. martsil hommikul täieliku seletuse selle kirja sisu kohta anda ja lisad tagasi tuua.

Trükiasjade - Peawalitsusesse.

16. martsil ettekirjutuse nr 4032 tagajärjel on mul au siin, mulle saadetud kahte ajalehe „Kiire“ nummert tagasi saates, seletada, et tähendatud ajaleht, mis ennast „töölise ajaleheks“ nimetab, tõeste äärmise sotsialistilise sihiga väljaanne on, mis äwitawat mõju wõib awaldada mitte üksi õppiwa noorsoo peale, waid peaasjalikult ka tööliste peale, kelle jaoks erilisel sedä lehte välja antakse. Selle ajalehe ässitaw iseloom paistab iseäranis terawalt välja kirjatükkides, mille sisu mul siin au on lühidalt ette panna.

¹ Krahw S. S. Tatistshew — trükiasjade-peawalitsuse ülem.

² M. I. Pukits — Eesti kirjanduse järele walwaja trükiasjade-peawalitsuse ja Peterburi tsensuura-komitee juures, mis amet minewa aastasaja pooltest peale olemas oli ja mida pidasid: omal ajal tuntud Balti-Saksa kirjamees dr Schulz-Bertram, dr Eugen Jannsen, „isa“ Jannseni poeg ja pärastine Tartu tsensor, Harry Jannsen, sellesama „isa“ poeg ja pärastine Tallinna tsensor, ja wiimase M. Pukits. Nende kõigi üle kirjutame omal kohal pikemalt, Pukitsast ja tema eeskäijast tsensuura-komitees selles peatükis.

[M. Pukitsa tõlkes on alla kriipsutatud järgmised kohad „Kiire“ kirjutustest ja äärel nende paragrahwidega ära märgitud, mille põhjal lehte wastutusele wõib wõtta.]

„Märkused lutheriusu kiriku kohta“ (nrd 15 (51) ja 16 (52) „Kiir“ 5. (18.) ja 7. (20.) weebruarist 1913 (artikliil allkiri „Elepandus“ nr 15, „Cuigo“ nr 16). ... Et meie kodumaa on pastorite paradiis ja töörahwa põrgu, seda teadsid juba meie esiisad ja tunneme meie ise praegu... Konsistorium ei ole algupäraliselt lutherikiriku sünnitus, see on pimeda keskaja sünnitus.

[Ääremärkus:] § 129, p. 6.

... Ja missugune lutherikiriku walitsus, seesugused on ka lutherikiriku õpetajad pea igal pool... Kõik walwsama meel-susega töölised teadwad meie päiwi, et Lutheri kirik oma palgapastoritega on suurnikkude teenistuses — rahwa pimes-tamiseks. Kuid paljudel puudub weel iseloomu jõudu eneste wabastamiseks nendest wõrkudest, mis Lutheri palga-pastorid heidawad nende ümber... Töö-line, õpi iseennast tundma! Kui sa ise-ennast ei tunne, oled sa enesele suurem waenlane kui Lutheri kirik ühes oma palgapappidega¹.

Omal ajal ütles palgapastorite pea-mees Leo: „Muinasjutt kirikust on meile heaks sissetuleku hallikaks.“ Tema ise oli joodik, elas teiste meeste naistega ja põdes suguhaigust — sifilist.“ ... „Rah-was tunneb juba pappide alatuid püüdeid ja nende minewikku.“

Joonealusest „Ühe prohwetid surma puhul“ (L. Tolstoi üle): „... prohwetid olid midagi muud, kui see, mis Piiblis meile jutustatakse. Mis nad olid, seda õpetab meile praegu surnud Leo Tolstoi elu ja wõitlus. Kuidas Leo Tolstoi walitsewa wõimu ja walitsewa kirikuga wõitles, nõnda wõitlesid ka wanaaja prohwetid omaaja wõimudega. Ja umbes nõndasama waatasid nad ka omaaja muutuste peale.“ ... „Leo Tolstoi — kodanlise ajajärgu suurem prohwet — oli üks nendest julgetest, tugewatest, kes hiiglasena üle omaaja hariliku inimese ulatawad“... [Küsimuse peale „Mis teha?“] — tuli ta otsusele: „Tarwis on ta-

gasi pöörata, tagasi pöörata alg-ristiusu kommunismuse juurde!“ ... „Aga ometi ei mõistnud ta oma aega! Selle asemel, ... et ühiskonna arenemise seadustega rehkendada ja nende seest ning nende abil parandamise teesid ja abinõusid otsida, seadis ta enese aja-looku edenemise wastu.“ „... oma proh-wetlikus äranägemises ei jäänud tema eest mitte warjule, et kapitalismus praeguse aja hädade sünnitaja on... Kapi-talismus läheb oma teed, selle wasta jutlustamine on nagu tuule käega tagasi surumine.

[Ääremärkus:] § 129 p. 2.

[Tõlge üleüldiselt ligikaudne, üksikud laused wälja kistud.]

Ajalehenumbri wiimne kirjutus jääb poolele, aga juba awaldatudgi osas on kirjutaja juhtiwa mõtte siht küllalt sel-gelt awaldatud. Nende numbrite teised kirjatükid, mis peajasjalikult puudutawad töolisteklassi erilisi küsimusi on tagasi-hoidlikumalt kirjutatud, kuid siiski tor-kawad silma enam ehk vähem sihiliku ainewaliku ja eesmärgi poolest.

M. Pukits.

Kantsleile teade:

Eestikeelne ajaleht „Kiir“ ilmub Narwas 1911. aasta augustikuust. Kohtu-protsessi ega ka administratiiv-karistusi tähendatud lehed ei ole olnud. Tema järele walwamine on Narwa politsei-meistri käes.

Trükiasjade-
Peawalitsuse
Ülema koh. täitja.

Tema Hiilgusele
Krahw A. W. Adler-
bergile.¹

Armuline Härra

Krahw Aleksander Wassiljewitsh!

Narwas Eesti keeles ilmuv ajaleht „Kiir“ on kahtluseta äärmiselt sihilik sotsialistline ajakiri, mis häwitawat mõju awaldab tööliste peale, kelle jaoks teda erilisel wälja antaksegi. Temas ilmuwad lausa kuriteuliku sisuga kirja-tööd, näituseks kirjutus pealkirja all „Märkused lutheriusu kiriku kohta“, mis selle lehe 15. ja 16. nrs ilmus ja mille ülesandeks on wihawaenu külwata lutheriusu õpetajate ja nende karjalammaste wahel (Kriminaal-Seaduse

¹ Pukitsa tõlkes: наемниками-священни-ками.

¹ Krahw Adlerberg — Peterburi kuberner.

par. 129, punkt 6). Peale selle leidub selles kirjutuses järgmine ütetus, mis ristiusu üle hirwitamist sisaldab (Kriminaal-Seaduse par. 73): „Muinasjutt Kristusest on meile (preestritele) heaks sissetuleku-hallikaks.“

Lehe 16. nrs on awaldatud kirjatükk pealkirja all: „Ühe prohwet'i surma puhul“, mis krahw Leo Tolstoile pühendatud. Selle kirjutuse autor ässitab olewa riigikorra kukutamisele, ühikondlisi kordasi terawalt arwustades (Kriminaal-Seaduse par. 129, p. 2). Waatamata tähendatud lehe niisuguse kahjuliku sihi ja temas awaldatawate kirjutuste kuriteuliku sisu peale ei ole toimetajat seni mitte kohtulikule wastutusele wõtetud. Selle kõige põhjal otsusele tulles, et Narwas Eesti keeles ilmuwate lehtede järele walwamine mitte küllalt hoolas ei ole, ja arwesse wõttes seda, et Trüki-asjade - Peawalitsus iga aasta kõigest 150 rubla assigneerib nende wäljaannete järele walwajate tasuks, on mul au Teie Hiilgust alandlikult paluda, kas Teie mitte wõimalikuks ei tunnista tähendatud lehtede järele walwamist anda isiku hooleks, kes põhjalikumalt Eesti keelega tuttaw on kui Narwa politseimeister, kes seni ajalehte „Kiirt“ läbi waatas ja kelle mitte küllalt hoolsa kohustetäitmise arwele tuleb panna seda, et nimetatud lehes kuriteuliku sisuga kirjutused wõisid ilmuda. Ühes sellega palun Teie Hiilgust tarwilikku korraldust teha selle üle, et märgitud seaduseparagrahwide järele ajalehe „Kiire“ toimetaja wastutusele wõetaks tema poolt toimetatawa lehe 1913. aasta 15. ja 16. nrs awaldatud kirjutuste eest.

Wõtke wasta, Austatud Härra, minu täieliku austuse ja truuduse awaldust
Krahw Tatistshew.

20. märtsil 1913. a.
№ 4284.

(Järgneb)

Sündmustik Walges-Eestis

J u u n i

5. „Pwl.“ toob Eesti kodanlusele rõõmustawa sõnumi Läti lehtede järele, et Landeswehr weel Saksamaal elutsewat. Ometigi üks päästerõngas põhjajawu wale Eesti kodanlusele!

— Lorikogu koosseisu komisjon otsustas wahi alla jätta töörahwa ühise wäerinna riigikogu rühma liiget Peeter Lindaud. Waba koht otsustati anda Pitka mehele Hindrik Antole.

— Sotsid teatasid lorikogus ametlikult oma abielusseastumist isesotsidega. Mitteametlikult paarisid nad juba paari aasta eest. Ametlikku aktust kiirustas lorikogu esimehe piirkas.

11. Sõjaringkonna kaagikohus mõistis Juhan Heidemanni ja Wasari 6 aastaks sunnitööle töörahwa ühise wäerinna Walga maakonna nimekirja kandideermise eest.

— Lorikogu wõttis Jaan Tõnissonilt esimehe koodi ja andis tuntud Soome pussipoiste kutsujale sots. Reile. Põllumehed on küll wihased, süüdistawad sots. Waini „riigiwastases“ tegewuses. Pidanud teine kõne maal ja soowitanud Wenemaaga liitumist. Wain seletab, et tema ei olla enamlise Wenemaaga liitumist soowitanud, waid teistes oludes — „tulewikus“. Muidugi siis kui Wenemaad uueste walitsema pääseks werised tsaaritumkad.

— Kaitseliidule osteti Saksamaalt 3 hädasignaali-sireeni, et kui püha eromandus hädaohus, siis kaitseliit porujommi unest ärkaks ja õigel ajal töölisi kaagitama jõuaks.

13. Suluti kuulus kõrts „Must Kass“, kus nuhid ja politseiülemad kodusõdasi korraldasid. Löömise korraldajat politseijaoskonna ülemat Reindorfi karistati 3-päewase arestiga.

— Sotside „Ühendus“ saab julge riigiwastase tembuga walmis ja teatab, et Mayeri wabriku töölistel 2—3 kuu palk saamata.

14. Sotsid asutawad uue tööliste-maja-osaühisuse „Tööliste Kodu“, mis riiklisel alusel töötaks. Asutajateks on sotsid: Ast, Rei, Piiskar, Martnad ja teised. Põhikapitaaliks 1 000 000 marka, osatäht 1000 marka. Muidugi annab kaitsepolitsei oma soomustatud summadest uuele püünisele natukese hambaraha.

— Kohtuministeeriumi poolt töötati wälja uus walimise seadus, mis wanast „demokraatlisem“. Wäiksemad rühmad ei saagi esitust, walimisi ei juhi enam ükski riigikogu juhatus, waid temal on

abiks veel kohtupalati liige ja prokuratuura esitaja. Kandidaatide nimekirjade soovitajate allkirjad peavad notaariuse juures tõestatud olema. Isikuid, kes walimisi takistawad, karistatakse kuni 6-aastase sunnitööga.

16. Esialgsete teadete järele wõlgneb pankrotti jäänud Harju pank Eesti (riigi) pangale 200 miljoni marka.

— Wiljandi maakonnas wallanõukogudes ümberwalimised. Töörahwased esitab igal pool oma nimekirjad.

— Lorikogu tõstis asunikkuudele ja riigirentnikkuudele maandmise hinda, esialgse kawa aluselt, kolmekordseks.

17. 1. dets. ülestõusmisest osawõtmises kahtlustusel Tallinnas wangistatud 7 inimest.

— Sadamatehases 80 töölist uulitsale wisatud. Põhjus: tööpuudus.

— A. J. Rotermanni tehased, mis 25 miljonilise põhikapitaaliga töötawad, andsid 1924. a. 105% puhastkasu.

— 8 Poola sõjalaewa jõudis Eestile „külla“.

18. Port-Kunda tsementiwabriku tööline Arnold Org mõisteti „1. dets.

osawõtmise“ ja kommunistlise kirjanuse laialilaotamise eest 5 a. sunnitööle.

20. Tööerakondlane Strandmann kurdad loricogus, et Eesti pangas olla läbiöödud 100 miljoni marka.

24. Sõjaringkonna-kaagikohus mõistis „1. dets. ülestõusmisest osawõtjaid“ Joh. Grihweli 6 a. ja Paul Baumanni 4 a. sunnitööle, Arthur Kigske 5 a. ja Karl Weeborni 3 a. 4 kuuks kindlusewangi.

26. Isborski timukas Hellat nimetati Ungari Horthy juure ametit täiendama.

— Wäljarändamine Eestist kaswab. 153 perekonda on endid Brasiiliasse sõiduks üles annud.

— Türi alewis anti mõisa endisele omanikule tagasi.

27. Saaremaal lõhkeainete plahwatuse tagajärjel elumaja ja 4 aita ühes wankrikuuriga maha põlenud. Kahju üle 2 miljoni marka.

28. „Pwl.“ teatel algab lähemal ajal Tartus s. Heidemani „süüteo“ protsess. Kaagikohtu ette tiritakse 77 isikut.

Kommunistlise Internatsionaali Eesti sektsiooni wäljaanne. Wastutaw toimetaja H. Pöögelman

Riitlik talurahwa-wõidulaen

1924. aastast — 2. wäljaanne

Obligatsioonide (wõidulaenupaberite) müük on arwatud kõigis rahwa-rahandusekomissariaadi kašades, riigipanga osutustes, kõigis keft- ja kohalikkudes pankades, wastastiffu-krediidühisustes, rahwa-teedekomissariaadi asutustes, oiukašades, kooperatiivides ja walla-täidesaatelomiteedes.

Tulus raha paigutamine talurahwale, töölistele ja muile kodanikkudele.

Müügi-ind on praegu kuni muutusen 91 kop. üherublafe obligatsiooni eest. 1. weebbruaril 1926 saawad obl. omanikud kupongide järele 5% aasta eest. Laenukustutamise sünnib 1. aprillist 1926 sellega et obligats. nimeline ind wälja matsetakse. Igauks, kes wõidulaenupaberi osnud, on osanik wõiduloosides, ja neid on veel 5. Igas wõiduloosis loositakse wälja 22 160 wõitu 5—1000 rbl, koftu 250 000 rbl. Kutate obligatsioonide ostmisega, keft et nende ind aegajalt tõuseb.

Союз СОВТОРГСЛУЖАЩИХ

просит **всех** членов Союза, имеющих какие-либо материалы и свои воспоминания по дореволюционной деятельности Союзов ПРИКАЗЧИКОВ и КОНТОРЩИКОВ, направить по адресу: Ленинград, Дворец Труда, Губотдел Союза СОВТОРГСЛУЖАЩИХ, комната № 79.

ВСЕСОЮЗНЫЙ
Профессиональный Союз Рабочих Пищевой и Вкусовой Промышленности

Ленинград, Наб. Красного Флота, д. № 38, 4-й этаж, комн. 73—82.
Телеф.: городские 558-18, 584-18, 528-07, 116-65, 564-49 и 544-63.
Коммут. Дворца Труда 63 и 64.

Всесоюзный Профессиональный Союз Рабочих
ДЕРЕВООБДЕЛОЧНИКОВ

РАЙОННЫЙ КОМИТЕТ СЕВЕРО-ЗАПАДНОЙ ОБЛАСТИ

ЛЕНИНГРАД, Набережная Красного Флота № 38, комн. 49/а—55, 3-й этаж.
Телеф.: городские — 614-13, 186-59, 143-65, 632-01, 537-26. Коммутатор 68 и 94.
Адрес для телеграмм: Ленинград, Союз Деревообделочников.

Всесоюзный
Профессиональный Союз Строительных Рабочих

ЛЕНИНГРАД, Бульвар Профсоюзов, д. № 23, „Дворец Труда“, 5-й этаж, комн. 82—88.
Телефоны: городские 150-55, 561-73, 609-24, 609-25, 215-25 и 227-17; Дворца Труда —
добав. 32, 38, 39 и 74. — Адрес для телеграмм: Ленинград Губпрофстрой

Ленинградский Губотдел
СОЮЗА
Рабочих Полиграфического
Производства СССР.

Бульвар Профсоюзов № 21.

№№ телефонов:

Секретариат — 129-67
Коммутатор — 87.

Ленинградский Губерн.
Отдел

Профессионального Союза
Транспортных Рабочих СССР.

Ленинград, Наб. Красного Флота,
д. № 38, 1-й этаж, комн. 1—10
Телеф.: городские 146-46, 573-37,
590-77 и 607-24; Дворца Труда —
коммут. 47, 58 и 99.
Адрес для телеграмм: ЛЕНИН-
ГРАД Союз Местранса

Вниманию хозяйственников, участвующих в НИЖЕГОРОДСКОЙ ЯРМАРКЕ.

Северо-Западное Государственное Речное Пароходство открыло в Ленинграде прием в неограниченном количестве грузов, направляемых из Ленинграда на Нижегородскую Ярмарку, для срочной доставки в Нижний водой в собственных судах без перегрузки в пути.

На перевозку ярмарочных грузов установлен особый льготный тариф.

Прием грузов на Калашниковской пристани в Ленинграде (Калашниковская наб. № 52, телеф. 5-77-17); грузы могут быть приняты и со складов грузоотправителей гужем Госпароходства.

Со всеми заявками и за справками обращаться в Эксплоатацию Правления Сев.-Зап. Госпароходства: Ленинград, ул. Герцена 37, комн. 26, тел. 5-28-15. **ПРАВЛЕНИЕ.**

ГУБМЕДСНАБТОРГ

Awatud arstiabinõude tehas (Apteekarski pr. 7). Walmistatakse ARSTIMISE-
ABINOUSI, MAJANDUSE-ja KOSMEETIKA-KAUPASI,
KODU-APTEEKISISI, MINERAAL-WEED, LASTEJAHU FOSFARIINA ja muud.
Awatud hirurgia- ja ambaarsti-ladu (Komissaarowskaja 9). HIRURGIA-INS-
TRUMENTAARIUM, AUTOKLAAWID,
DESINFEKTSIOONI-APARAADID, GUMMIASJAD, AIGERAWITSEMISE-KRAAM ja muud.

ЛЕНИНГРАДСКИЙ
Зоологический
Сад

Парк имени Ленина № 1.

Телефон № 153-50.

Плата 37 коп.

Дети и красноармейцы 21 к.

**ВНИМАНИЕ! ПРИБЫЛИ
НОВЫЕ ЖИВОТНЫЕ**

Африканские **ЗЕБРЫ Гекмана**,
ЗУБРО - БИЗОН из Аскания-Нова,
южно-американский **ЛАМА** (самец),
СТРАУС северо-африканский, амери-
канские **СТРАУСЫ-НАНДУ**, австра-
лийский **КАЗУАР-ЭМУ**, **ЛЕБЕДИ-**
ШИПУНЫ, **ФАЗАНЫ** кавказские
и **ДРУГИЕ ПТИЦЫ.**

Обозрение зверей ежедневно с 11 час.
до 9 час. веч.

Кормление зверей с 5 час. веч.

Продается в кассе путеводаитель во Зоосаду,
цена 25 кон.

Ametipuhkusele wõtke kaasa

FOTO-APARAAT

Puhkeagadel ehk pühapäewadel ei ole
teie mõnu täielik, kui teil pole kaasas
FOTO-APARAATI.

Meie foto-aparaadid parematest väljamaawabrikutest on nii
lihtsad pruukida, et ka see, kes päewapildistamisega eladesgi
pole tegemist teinud, kohe korrapealt ilma misgisuguse
ettewalmistuseeta nendega suurepäralisi üleswõtteid wõib teha.

Neid on müügil **6 rublast** alates.

Täieliku abiristade koguga, et piltisi täitsa
walms teha: 12 rbl, 14 rbl, 17 rbl, 25 rbl
ja kallimad.

Organisatsioonidele, kui ka töölistele ja teeni-
jatele osakaupa maksuga asutuste wastutusel.

SEWSAPKINO — LEENINGRAAD.

I Riikline Foto-Kino-magasin: Oktoobri pr. 80, tel. 562-51.
II Riikline Foto-magasin: Sheljaabowi uul. 19, tel. 130-19.

Osakond **HARKOWIS.**

**RAHWUS-
WANELINE
RAAMATU-
KAUPLUS**

KIRJANDUST
IGAS KEELES

MAJOROWI
(end. Wosnessenski)
prospekt, nr 21

Ilmus trükist:

FERDINAND LASSALLE

H. Pöögelmanni
kaks kirjatükki Lassallest ja
tema kirjanduslistest päranda-
dusest, Lassalle saajaaastase
sündimisepäewa puhul.
— Lassalle pildiga. —

31 lk 16⁰. — Ind 15 kop.

Saadawal: „Edasi“ talituses
Leeningraadis, „Siberi Tea-
taja“ talituses Noowonikola-
jewskis, „Uue Ilma“ toime-
tuses s. A. Kobelilt ja Kom.
Int. Eesti sektsiooni büroos
Leeningraadis.

Pealadu „KÜLWAJAL“,
Leningrad, Fontanka 53.

ЦЕНЫ НИЖЕ РЫНКА

Транспортное Потребительское
Общество Мурманской жел. д. **Т. П. О.**

Лиговская ул. 44, бывш. дом Перцова, тел. 150-33
и ЦЕНТРАЛЬНЫЙ СКЛАД, Охта, Мурманской ж. д.
Торговых единиц — 83, вагон-лавок — 3, столо-
вых — 7, буфетов — 8, пекарен — 12, райскладов
— 2, паровая вальцевая мельница — ст. Голиковка.

Большой выбор мучных, колониальных,
бакалейных и мануфактурных товаров.

ЦЕНЫ НИЖЕ РЫНКА.

Правление: Ленинград, Лиговская 44, тел. 150-33.
Уполномоченные: Москва, Петрозаводск и Кемь.

ЦЕНЫ НИЖЕ РЫНКА

ЛЕНИНГРАДСКОЕ ОТДЕЛЕНИЕ АИЦ. О-ва
„ХЛЕБОПРОДУКТ“

О/У. „WILJAPRODUKT“
LEENINGRAADI OSAKOND

25. Oktoobri prosp. nr 44

25. Oktoobri prosp nr. 44

TELEFONID:

L. osak. walitseja s. Gratshof — nr 553-06. Kautategewuseosakond — nr 144-21. Asjan-
duse walitseja — nr 135-21. Pea-raamatupidaja — nr 144 24. Transpordiladude osa-
kond — nr 553-09.

М Ü Ü В

suurel ja väiksel määral WILJAPRODUKTISI, n.: RUKKID, RUKKIJAHU,
KÕIKESELTSI NISUJAHU ja MITMETSELTSI TANGU — oma kontori
ja müügiladude kaudu, mis kõigis linnaosades olemas.

W Ö T A B

igaseltsi terawilja jahuks ja tan-
gudeks jahwatada oma weskides.

W Ö T A B W A S T A

igasugust kraami oma weuabinõudega
edasitoimetamiseks, wõtab igasugu kaupa
ladudesse oiule.

Канализационные бетонные трубы и колодцы всех размеров
предлагает

Бетонный Завод „МОНОЛИТ“ (б. Стеглау) П. Э. О.
ПЕТРОРАЙСПОЛКОМА, Геслеровский пр. 2, тел. 118-05, 237-34, 226-17, 569-61.

Принимаются заказы на изготовление. — Имеются в наличии на складах.

ВИНСИНДИКАТ

LEENINGRAAD, Börse liin 80-1, telef. 158-33, 617-19

Nõudke igaltpoolt

END. UDELLI-AMETKONNA

PAREMAIID WEINISI

Ennekuulmata SCHAMPANJERI ind:

„АБРАУ-ДЮРСО“

2 rubla 60 kop. kuni 2 rubla 90 kop.

Enamostjatele Innaalandus ja kreditt

Kõigis „WEINI-SINDIKAADI“ magasiinides müiakse LEENINGRAADI
„RIIGIPIIRITUSE“ WEINISI

Nõudke tingimata „Riigipiirituse“ indadega

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ТРЕСТ
ЛЕНИНГРАДСКИХ ЗАВОДОВ МАССОВОГО ПРОИЗВОДСТВА
„ТРЕМАСС“

ПРАВЛЕНИЕ В ЛЕНИНГРАДЕ, ул. Желябова, д. № 19,
 Телефоны: №№ 150-07, 166-09, 173-69, 590-99, 591-00, 575-23,

ОБЪЕДИНЯЮЩИЙ ЗАВОДЫ: 1) Механический Штамповочный (бывш. Промет),
 2) „Гидравлика“ (б. Зигель), 3) Медно-Котельный Механический „Часовой Революции“ (б. Оуф и „Эдуард“), 4) Лопатно-Вилопрокатный „Друг Крестьянина“ (б. Шпигель) и 5) Проволочно-Гвоздильный „Красный Гвоздильник“ (б. Дюмо).

ПРОИЗВОДИТ и ПРОДАЕТ:

ПРОВОЛОКУ ЖЕЛЕЗНУЮ и СТАЛЬНУЮ всех размеров, ТРОССЫ стальные, УПАКОВОЧНОЕ (кипное) ЖЕЛЕЗО, ГВОЗДИ проволочные, БОЛТЫ, ГАЙКИ, КОСТЫЛИ, ЗАКЛЕПКИ, ШУРУПЫ, ПАРО- и ВОДOPPOBODНУЮ БРОНЗОВУЮ АРМАТУРУ, ВИЛЫ и ЛОПАТЫ разные, ТОПОРЫ и КОЛУНЫ, КИПЯТИЛЬНИКИ системы „БОРЮ“, БЕЗОПАСНУЮ ОТ ВЗРЫВА ПОСУДУ для легко-воспламеняющихся жидкостей, ВСЕВОЗМОЖНЫЙ ПРОТИВОПОЖАРНЫЙ ИНВЕНТАРЬ, ОПРЫСКИВАТЕЛИ „ВЕРМОРЕЛЯ“ для борьбы с вредителями с.-х. культур, СТОЛОВЫЕ ПРИБОРЫ (ножи, вилки, ложки), ОГНЕТУШИТЕЛИ пенные „БОГАТЫРЬ“, емк. $\frac{3}{4}$ в.

ОПТОВО-РОЗНИЧНЫЙ СКЛАД в ЛЕНИНГРАДЕ:
 ул. Желябова № 17, телефон 172-26.

МОСКОВСКАЯ КОНТОРА ТРЕСТА — Москва, Неглинный проезд,
 Петровские линии № 1/18, телефон 170-17.

Leeningraadi osakond „ЯРГУБТОРГ“ Leeningraadi osakond

Proletkulda nui. nr 4 — Telefon 5-83-48

MÜÜB köisi, marlet, wilt-jalanõusi, poolkasukaid, ehitusewilti, mahorkat, tikku, nahakaupasi ja Jaroslawi riigitõöstuse muid töösaadusi	OSTAB tooresnahku, kanepit, puuwilla, willa ja muid tooresmaterjalisi Jaroslawi riiklise tööstuse jaoks
--	--

БУМАГОПРЯДИЛЬНАЯ И ТКАЦКАЯ ФАБРИКА
ВЫСОКОВСКОЙ МАНУФАКТУРЫ,

входящ. в объедин. Госуд. ТВЕРСКОГО Хлопч.-Бум. Треста,
 состоящая в Московск. губ., Клинск. у., Владык. в., при д. Некрасино. Адр.: Ст. Клин, Окт.жд.

Фабрика сооружена: Прядильных веретен 63 тыс., из коих работает 56 тыс., ткацких станков 2042 — работают 1750. Ежедневная производительность в настоящее время: Пряжи до 7800 кгр. №№ 8, 14, 16, 20, 32, 38, 50, 60 и 70; суровых тканей 68 000 метр. Ассортимент: МИТКАЛЬ, БАТИСТ, НАНБУК, САТИН, ЭСКИМО, АДРИАТИН и МОЛЕСКИН.

Состав Правления: ДИРЕКТОР-РАСПОРЯДИТЕЛЬ Н. В. ОХАЛЦИ, ЗАМ. ДИР.-РАСПОР. А. К. РАНДМЕР.

Фабрике нужны: Хорошие счетоводы (на 9—10 катег.), хорошие прядильщики (сдельный заработок).

Э. Т. Ц. Р.

ЭЛЕКТРО-ТЕХНИЧЕСКИЙ ТРЕСТ ЦЕНТРАЛЬНОГО РАЙОНА

Принимает заказы на изготовление, поставку, ремонт и монтаж динамо-машин, моторов, двигателей.

Комплектное оборудование центральных станций, распределительных устройств и электропередач.

Электрификация фабрик, заводов и мастерских.

Трамвайные установки и освещение поездов.

Электрификация сел и деревень.

Производство электрических ламп, изоляторов и установочного материала.

Электро-механические заводы: в Москве завод „ДИНАМО“
в Харькове „Электросила“ (б. „ВЭК“).

Кабельные заводы и ламповые фабрики: в Москве.

Изоляторный завод „ИЗОЛЯТОР“ в Москве и завод им. „АРТЕМА“
в Славянске (Донбасс).

Завод Электрических Углей: „ЭЛЕКТРОУГЛИ“ (при ст. Кудиново) около
Москвы.

Проектно-монтажные отделения и инженерные бюро
ВО ВСЕХ ЗНАЧИТЕЛЬНЫХ ГОРОДАХ СССР.

Правление треста в Москве,
Маросейка, 17.

Член Правления на Украине,
Харьков, ул. 1 Мая, № 7.

ПРИНИМАЕТСЯ ПОДПИСКА на 1925 г.
НА ДВУХНЕДЕЛЬНЫЙ ЖУРНАЛ

„ПРОСВЕЩЕНЕЦ“

Орган Ленинградского Губотдела Союза Работников Просвещения.

Условия подписки:

На 3 мес. 80 к.—при подписке 40 к. и к 1 сент. 40 к.; с 1 августа до 1 января 26 г.
1 р. 50 к.—при подписке 75 к., 1 сент. 40 к. и 1 ноября 35 к.

Отдельный номер журнала 15 коп.

Подписка принимается: в конторе редакции, в Центр. Доме рабпроса (ул. Плеханова, 8), в районных клубах раб. просвещения, во всех группках, учкомах, месткомах и всех г. отделениях.

Адрес редакции и конторы: Ленинград, Дворец Труда, Союз работников просвещения,
комната 71. Телефон № 612-25.

С. С. С. Р.

В. С. Н. Х.

ГОСУДАРСТВЕННОЕ ОБЪЕДИНЕНИЕ
МЕХАНИЧЕСКИХ ВОЕННО-ОБОЗНЫХ ЗАВОДОВ

„Ц У П В О З“

(Москва, Ильинка, Юшков пер., д. 6. Для телегр.: Москва, ЦУПВОЗ-ВСНХ).

Производство и ремонт форменного военного обоза всех типов.

Производство гражданского обоза (городские полки, крестьянские телеги, хода и колеса).

Постройка и ремонт железно-дорожных вагонов (пассажирских и товарных).

Изготовление железных бочек автогенной сварки (для горючих жидких материалов, спирта, раст. масла и т. п.).

Прием заказов на всевозможные деревообделочные и кузнечно-слесарные работы.

О Б Ъ Я В Л Е Н И Е О Т В А Л Ю Т Н О Г О У П Р А В Л Е Н И Я Н К Ф С О Ю З А С С Р .

Валютное Управление Народного Комиссариата Финансов Союза ССР настоящим объявляет, что начиная с 1 июля продажа облигаций крестьянского займа в местах, где не имеется Фондовых Отделов Товарных Бирж, будет производиться финорганами и их контрагентами, впредь до изменения, по цене:

- 1-рублевая облигация — 91 коп.
- 3-рублевая облигация — 2 р. 73 коп.
- 5-рублевая облигация — 4 р. 55 коп.

В городах, где имеются Фондовые Отделы Товарных Бирж, продажа облигаций крестьянского займа производится финорганами и их контрагентами по цене продавцов Фондовых Отделов означенных Бирж для продажи.

За Начальника Валютного Управления НКФ ССР: Шанин.
Зам. Зав. Отделом Госзаймов: Вульф.

Rahanduserahwakomissariaadi valuuta-walitsus teatab, et raha-asutused ja nende kontraagendid 1. juulist talurahwa-wõidulaenu-paberid nendes kohtades, kus kaubabörsede fondiosakondasi ei ole, kuni inna-muutmiseni järgmistele indadele müüwad: 1-rublane paber 91 kop., 3-rublane 2 r. 73 k. ja 5-rublane 4 r. 55 k. Linnades, kus kaubabörsede fondiosakonnad on, müüwad rahaasutused ja nende kontraagendid talu-rahwaobligatsioonisi nimetatud börsede müügiindadele.

Северо-Западная Государственная Торговая Импортно-Экспортная Контора при С. З. О. У. НКВТ. „СЕВЗАПГОСТОРГ“

Адрес: Ленинград, Пр. 25 Окт. (б. Невский) 7/9,
телефон № 177-45.

Телеграфный адрес:
Ленинград Севзапгосторг

ТЕХНИЧЕСКИЕ КОНТОРЫ.

ИМПОРТИРУЮТ: Предметы фабрично-заводского оборудования, сельско-хозяйственные машины и орудия, электроустановочный материал, инструменты по обработке дерева и металла, текстильное сырье (хлопок, джут, шерсть и др.), химические товары (гарпиус, квебрах, техническое сало, бертолетовую соль, сажу америк., анилиновые краски и др.).

Выполняют комиссионные поручения по снабжению госпромышленности и коопер. импортными товарами.

ЭКСПОРТИРУЮТ: Продукты перегонки дерева (смолу, деготь, пек, скипидар) и каменного угля (смолу, пек, сульфат-аммоний, нитрит - натрий и др.), соду кальцинированную и каустическую, поташ, сернистый натр, альбумин, горчичное и эфирное масло, рыбий клей, магнезит и марганцевую руду.

При Технических Конторах функционируют консигнационные склады технических товаров крупных зарубежных фирм Швеции, Дании, Норвегии, Голландии, Германии и др.

ЛЕСНАЯ КОНТОРА.

ЭКСПОРТИРУЕТ: Доски, пропсы, балансы, осиновые кряжи и др. лесоматериалы.

КОНТОРА РАЗНЫХ ТОВАРОВ.

ЭКСПОРТИРУЕТ: Дичь, грибы, рыбу, икру, кустарные и кружевные изделия и др.

ИМПОРТИРУЕТ: Сельди норвежские, исландские, шотландские, рис, бакалейно-колонияльные товары, канцелярские принадлежности и галантерею.

Л Е К А Б Ю Р О .

ЭКСПОРТИРУЕТ: Лекарственное сырье (ликоподий, корень солодкового, айрный, валериановый и алтейный, семя анисовое и кореандровое, липовый цвет, можжевеловые ягоды и др.).

ИМПОРТИРУЕТ: Фармацевтические товары, медикаменты и медицинские инструменты.

МЯСНАЯ КОНТОРА.

ЭКСПОРТИРУЕТ: Свинину (Бэкон), баранину и рогатый скот.

КОНТОРА „ТРЯПКОСТЬ“.

ЭКСПОРТИРУЕТ: Старый канат, разное тряпье и лоскут.

Контора по заготовке и экспорту яиц и битой птицы „ПРОДЭКСПОРТ“.

ЭКСПОРТИРУЕТ: Яйца и битую домашнюю птицу.

ТРАНСПОРТНО-СКЛАДСКАЯ КОНТОРА.

Принимает товары на хранение и выполняет все транспортно-экспедиционные и погрузочно-разгрузочные работы.